

Opinnäytetyö (YAMK)
Kuntoutuksen koulutusohjelma
2013

Taina Malmivuori

”JA MÄ TAJUSINKIN, ETTÄ PYSTYN JA SELVIÄN”

–Koulutuksen vaikutukset ja opiskelun merkitys
valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja
ohjauksen opiskelijoiden elämässä Sataedussa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuntoutuksen koulutusohjelma

Joulukuu 2013 | Sivumäärä 57

Ohjaaja: Tiina Hautala

Taina Malmivuori

”JA MÄ TAJUSINKIN, ETTÄ PYSTYN JA SELVIÄN”

Sataedu, Satakunnan koulutuskuntayhtymä, on järjestänyt mielenterveyskuntoutujille valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta ammatillisen koulutuksen yhteydessä vuodesta 2006. Koulutus kestää 1-2 vuotta ja sen tarkoitus on valmentaa opiskelijoita ammatilliseen koulutukseen ja työelämään. Tutkielman tavoitteena oli selvittää vuosien 2006-2011 aikana koulutuksen suorittaneiden opiskelijoiden tämän hetkinen tilanne ja heidän ajatuksiaan koulutuksen merkityksestä heidän elämässään.

Tutkielma jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osiossa hankittiin tieto kaikkien 94 tutkimusvuosina koulutuksen suorittaneen opiskelijan nykytilanteesta. Opiskelijoita tavoitettiin kyselylomakkeen, puhelimen ja facebookin välityksellä. Tutkielmassa ilmeni, että 43 % opiskelijoista on jo suorittanut tai suorittaa parhaillaan ammatillista tutkintoa. Tällä hetkellä opiskelijoista 33 % opiskelee ammatillista tutkintoa, 12 % on työelämässä osa- tai kokoaikatyössä, 17 % työskentelee työpajoilla, 18 % on psykiatrisessa kuntoutuksessa, 14 % kotona ja 6 % työttöminä työnhakijoina. Tutkielmassa ilmeni myös, että naiset ja miehet jatkavat opintoihin ja työelämään valmentavan koulutuksen jälkeen yhtä usein. Miehiä on tällä hetkellä hieman enemmän psykiatrisessa kuntoutuksessa ja työpajoilla työssä, kun taas naisia on kotona selvästi miehiä enemmän.

Tutkielman toinen osio toteutettiin narratiivisina elämäkertahaastatteluina. Opiskelijoista viisi kertoi elämäntarinansa. Tutkielma ei ota kantaa opiskelijoiden mielenterveyteen liittyviin ongelmiin, mutta elämänkerralliset haastattelut toivat esiin opiskelijoiden pitkät ja monimutkaiset reitit kohti opintoja ja työelämää sekä osittain hyvin traumaattiset olosuhteet lapsuudessa ja nuoruudessa. Vaikka koulutuksen tavoite onkin, että opiskelijat pääsevät opintoihin ja työelämään, se ei ole onnistumisen ainoa mittari. Haastatteluissa opiskelijat toivat myös esiin monenlaisia onnistumisia. Mielenterveysongelmista kuntoutuminen kestää vuosia ja aina opintojen aika ei ole heti valmentavan koulutuksen jälkeen. Koulutuksen merkitys opiskelijalle voi olla silti valtava.

Tutkimus osoittaa, että valmentava koulutus auttaa nuoria aikuisia ammatillisten opintojen alkuun ja työelämään.

ASIASANAT:

Valmentava koulutus, mielenterveyskuntoutuja, kuntoutus, ammatillinen koulutus

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master Degree in Health Care | Rehabilitation

December 2013 | Total number of pages 57

Instructor: Tiina Hautala

Taina Malmivuori

“AND I REALIZED TOO THAT I CAN MAKE IT”

Sataedu, The Satakunta Educational Federation of Municipalities, has offered preparatory and rehabilitative education for mental rehabilitees from the year 2006. This 1-2-year-education prepares students to vocational education and training. The aim of this study is to clarify students' current situation and their experiences and ideas of education and training in the period 2006-2011.

This study is divided into two parts. The first part of the study obtains information about current situation of all 94 students. Students were reached with questionnaires, telephone and facebook. The study shows that 43 % of the students are studying for vocational education or have already completed their studies. Right now 33 % of the students are studying for vocational education, 12 % are working either full-time or part-time, 17 % are working in sheltered workshops, 18 % are in psychiatric rehabilitation, 14 % are at home and 6 % are unemployed and seeking a job. The results indicate that men run with vocational studies and work as often as women after preparatory education. Men are more often in psychiatric rehabilitation and working in sheltered workshops and women are clearly more at home.

The other part of this study is conducted with narrative biography interviews. Five students told their life stories. This study do not take stand to students' mental problems but autobiographical interviews show students' long and complex paths toward studies and work life as well as partly very traumatic circumstances in childhood and youth. Although the aim of the education is students' access to studies or work life, it is not the only indicator of success. Students told many successes in the interviews. Mental rehabilitation takes years and it is not always the right time for studies immediately after the education. However, the meaning of the education for the student can be significant.

The study shows that rehabilitative education helps young adults to begin studying and work life.

KEYWORDS:

Preparatory and rehabilitative education, mental rehabilitee, rehabilitation, vocational education and training

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	9
2.1 Opetussuunnitelma	9
2.2 Valmentavan koulutuksen tukiryhmä	12
2.3 Mielenveysongelmat ja opiskelu	13
2.4 Elämänhallinta	15
3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	18
4 TUTKIMUSONGELMAT	21
4.1 Tutkimusongelmat	21
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
5.1 Tutkimusjoukko	22
5.2 Aineistonkeruumenetelmät	22
5.3 Kyselylomakkeella saadun aineiston analyysi	24
5.4 Haastattelukertomuksen analyysi	26
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	30
6.1 Kyselylomake	30
6.2 Haastattelukertomus	36
6.2.1 Lapsuus ja nuoruus	37
6.2.2 Hoito- ja kuntoutustahot	39
6.2.3 Koulukiusaaminen	40
6.2.4 Valmentava koulutus	42
6.2.5 Nykyinen elämäntilanne	44
6.2.6 Omien vahvuuksien löytyminen	45
6.2.7 Tulevaisuus	46
7 POHDINTA	48
7.1 Tutkimuksen etiikka	48
7.2 Tutkimuksen tulokset	50
7.3 Valmentavan koulutuksen tulevaisuus	52

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuksen kyselylomake

KUVIOT

Kuvio 1. Opiskelijoiden tilanne tällä hetkellä (elokuu 2013)	31
Kuvio 2. Opiskelijoiden tilanne ammatillisten opintojen suhteen valmentavan koulutuksen jälkeen.	33
Kuvio 3. Tilanne nyt. Ne, jotka eivät ole opiskelleet valmentavan koulutuksen jälkeen ollenkaan.	34
Kuvio 4. Tällä hetkellä opintoja suorittavien ja kotona olevien opiskelijoiden keski-ikä valmentavan koulutuksen alkaessa.	35

TAULUKOT

Taulukko 1. Opintojen muodostuminen (Opetushallitus 2010, 11).	11
--	----

*Kaukaa katsottuna minua ei ole
olen vain häilyvä varjokuva
Läheltä katsottuna olen vain sekainen lumisade
Minua ei tunne tai näe
oikeastaan minua en ole olemassa
En tiedä, mitä tulevaisuus tuo vai tuoko se mitään
Nukkumaan en pysty
silmissäni ei ole luomia, jotka voisi sulkea
Toivoisin, että joku voisi nähdä ja tuntea minut
Toivoisin, että voisin itse tuntea
Minulla on kylmä, vaikka en tunne mitään
En tiedä miksi
Mutta se on minun elämää.*

1 JOHDANTO

Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa–koulutusta, joka on kestoltaan 1-2 vuotta, on järjestetty Sataedussa yli seitsemän vuotta. Kahdeksas vuosikurssi on aloittanut syksyllä 2013. Opiskelijoiden paikkamäärä on noussut alun 15 opiskelijasta tämän hetken 25 opiskelijaan. Tänä aikana koulutuksen on suorittanut reilusti yli 100 opiskelijaa. Vammaisten valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämislupa on määritelty Sataedussa mielenterveyskuntoutujille. Tulevina vuosina valmentavan koulutuksen opiskelijapaikkamäärää on tarkoitus lisätä.

Valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaan koulutuksen tavoitteena on: ”Valmentaa ja kuntouttaa opiskelija ammatilliseen koulukseen siirtymistä varten”. Lisäksi opetussuunnitelmaan on kirjattu, että koulutuksen tehtävänä on: ”Antaa vammaisuuden, sairastumisen, kehityksen viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi runsaasti erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille lisää valmiuksia, mahdollisuuksia ja edellytyksiä ammatilliseen peruskoulutukseen, työhön ja itsenäiseen elämään”. (Opetushallitus, 2010, 6).

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, missä valmentavan koulutuksen suorittaneet opiskelijat ovat tällä hetkellä. Ovatko he ammatillisissa opinnoissa ja työelämässä, mikä on yksi valmentavan koulutuksen tavoite? Lisäksi tutkimus selvittää, millainen vaikutus valmentavalla ja kuntouttavalla koulutuksella on muuten ollut opiskelijoiden elämässä. Kuinka he kokevat koulutuksen ja millaisia merkityksiä se saa heidän mielessään? Näiden kaikkien tietojen pohjalta valmentavaa koulutusta on mahdollista kehittää varsinkin, kun uudet opetussuunnitelman perusteet astuvat voimaan syksyllä 2015.

Tällä hetkellä, kun yhteiskunnassa käydään paljon nuorten syrjäytymiseen liittyvää keskustelua, on tärkeää tietää, voidaanko tällaisella koulutuksella vaikuttaa nuoren aikuisen elämään ja sen mahdolliseen syrjäytymiskehitykseen. Vuonna 2013 voimaan astunut nuorten yhteiskuntatakuu takaa jokaiselle peruskoulun päättävälle koulutuspaikan ja jokaiselle alle 25-vuotiaalle työttömälle ja alle 30-

vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikan vähintään kolme kuukautta työttömäksi jäämisen jälkeen (Työ ja elinkeinoministeriö 2012, 7).

Tutkimus jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäinen osa selvittää kyselyn avulla karkeasti sen, missä opiskelijat ovat nyt ja toisessa osassa syvennyttään narratiivisten haastatteluiden avulla tarkemmin koulutuksen merkitykseen opiskelijoiden elämässä. Jokainen 94 opiskelijasta, jotka ovat suorittaneet koulutuksen vuosina 2006–2011, pyrittiin tavoittamaan ja selvittämään heidän tämänhetkinen elämäntilanteensa. Vaikka opiskelijan sairaus tai muu syy olisi estänyt opiskelijaa jatkamasta opintojaan, on tärkeää tietää, millainen vaikutus valmentavilla ja kuntouttavilla opinnoilla on hänen elämässään ollut.

Yhteistyökumppanina tutkimuksessa on Sataedu ja valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tukiryhmä. Tukiryhmä on ollut olemassa koulutuksen alusta asti ja sen kokoonpano on pysynyt suurelta osin samana vuosien ajan. Ryhmään kuuluu kuntoutusalan ammattilaisia erilaisista organisaatioista Satakunnasta ja opetuksen edustajia Sataedusta.

Tällä hetkellä työskentelen Sataedussa valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa opettajana ja ryhmänohjaajana. Aikaisemmin, eli vuosina 2006-2011, joita tutkimukseni koskee, olen toiminut ryhmässä lähinnä elämänhallintataitojen ja taide- ja taitoaineiden opettajana sekä ohjaajana työelämään valmentautumisen jaksoilla. Muistan lähes kaikki tutkimukseen osallistuvat opiskelijat kasvoilta, mutta koulutuksen jälkeen olen satunnaisesti tavannut vain harvoja.

Koulutuksen virallinen nimi: ”Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa” on pitkä. Jatkossa käytän tässä opinnäytetyössä pääasiassa enimmäkseen käsitettä ”valmentava koulutus” korvaamaan pitempää virallista nimeä. Puhekielessä tästä koulutuksesta käytetään Sataedussa nimitystä ”valkku”.

2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Opetussuunnitelma

Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 630/1998 3§ mukaan ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä järjestettävää koulutusta, joka ei johda tutkintoon. Vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus jakaantuu kahteen osaan, jotka eroavat toisistaan tavoitteiden osalta. Valmentava I, jonka pituus on 20-40 ov tai erityisistä syistä 80 ov, valmentaa opiskelijaa ammatilliseen peruskoulutukseen ja sen tavoite on, että opiskelija voisi siirtyä edellytyksiään ja kiinnostustaan vastaavaan ammatilliseen koulutukseen ja työelämään. Valmentava II keskeinen tavoite on opiskelijan itenäistyminen elämän eri osa-alueilla ja se valmentaa opiskelijaa työhön ja itenäiseen elämään. Kestoltaan valmentava II on 40-120 ov. Käytännössä yksi opintoviikko vastaa tunneissa viikon lähiopetuksen työmäärää eli 40 opintoviikkoa vastaa yhden vuoden opintoja. (Opetushallitus 2010, 9.)

Sataedu järjestää vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta, jonka tavoitteena on valmentaa opiskelijaa ammatillisiin opintoihin ja työelämään (valmentava I). Sataedu, Satakunnan koulutuskuntayhtymä, on perustettu 2010 ja tätä ennen koulutuksen järjestäjänä toimi Harjavallan kaupunki ja Harjavallan sosiaali- ja terveystalouden oppilaitos.

Vuosina 2006-2011, joihin tutkimukseni liittyy, valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa on ollut voimassa kaksi opetussuunnitelmaa. Ensimmäinen opetussuunnitelma: ”vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa koulutuksessa” on tullut voimaan vuonna 2000, eli tätä on noudatettu neljänä ensimmäisenä vuonna koulutuksessa. Uusi opetussuunnitelma: ”vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa” astui voimaan 2010, joten tämä opetussuunnitelma on ollut käytössä tutkimukseen liitty-

vät kaksi jälkimmäistä vuotta. Opetussuunnitelmat ovat perussisällöltään yhtenäiset. Molemmat määrittelevät, että ”koulutuksen tehtävänä on antaa vammaisuuden, sairauden, kehityksen viivästyksen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi runsaasti erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille valmiuksia, mahdollisuuksia ja edellytyksiä ammatilliseen peruskoulutukseen, työhön ja itsenäiseen elämään” (Opetushallitus 2000, 7; Opetushallitus 2010, 6). Uudempi, vuonna 2010 voimaan tullut opetussuunnitelma kuvailee asioita laajemmin sanoin, mutta sisältö on ymmärrettävissä hyvin samanlaiseksi. Lisäksi uudemmassa opetussuunnitelmassa mainitaan erityisryhminä myös aikuisina vammautuneet tai sairastuneet, joiden uudelleen kouluttautumista ja paluuta työelämään koulutus tukee. Uudempi opetussuunnitelma myös korostaa valmentavan koulutuksen merkitystä nivelvaiheen koulutuksena perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä. (Opetushallitus 2010, 6.)

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta on järjestetty Suomessa tässä muodossa vuodesta 2000 lähtien (Veijalainen 2007, 19; Päivänsalo & Miettinen 2003, 39). Paineet kouluttaa koko ikäluokka ammatillisessa peruskoulutuksessa perusopetuksen jälkeen ovat lisänneet valmentavan koulutuksen tarvetta. Kaikki perusopetuksen päättävät nuoret eivät ole vielä valmiita ammatillisiin opintoihin vammasta tai erityisopetuksen tarpeesta johtuen. Osa tarvitsee lisäaikaa ammatinvalinnan suhteen ja osalla perustaidot voivat vaatia vahvistamista. Valmentava koulutus palvelee myös aikuisia, syystä tai toisesta uudelleen koulutusta tarvitsevia henkilöitä. Erilaisista taustoista johtuen valmentavan opetuksen opiskelijat ovat hyvin eritasoisia ja heidän opiskelutavoitteensa ovat erilaisia. Myös opiskelunvalmiudet ja motivaatio opintoja kohtaan vaihtelevat. (Päivänsalo & Miettinen 2003, 4-5.)

Opetushallituksen www-sivujen tilastoraporttien perusteella vammaisten valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa on ollut 1764 opiskelijaa vuonna 2012. Koulutuksen järjestäjät ovat voineet suunnata koulutuksen erikseen esimerkiksi kehitysvammaisille, mielenterveys- ja päihdeongelmallisille, vankeusrangaistusta kärsiville tai lastensuojelun sijaishuollon asiakkaille, kuten

ilmenee esimerkiksi Helsingin diakoniaopiston www-sivuilta ja eduskunnan www-sivuilta.

Taulukko 1. Opintojen muodostuminen (Opetushallitus 2010, 11).

OPINNOT	
Opiskeluvalmiudet	-Oppimaan oppiminen -Viestintä ja vuorovaikutus -Toinen kotimainen kieli ja/tai vieraat kielet -Matematiikka -Tietotekniikka
Toimintakyvyn edistyminen	-Yhteiskunnassa toimiminen -Itsetuntemus ja sosiaaliset taidot -Arkielämäntaidot -Vapaa-aika -Liikunta ja motoriset taidot -Terveystieto -Taide ja kulttuuri
Ammatinvalinta ja työelämävalmiudet	-Ammatillisen koulutuksen tuntemus -Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen
Koulutusalaakohtaiset valmentavat opinnot	-Koulutusalaakohtaiset ammatillisiin opintoihin valmentavat opinnot -Koulutusalaakohtaiset työelämään valmentavat opinnot
Valinnaiset opinnot	

Opetussuunnitelman mukaiset opinnot muodostuvat yllä olevan taulukon pohjalta. Ammatinvalinta ja työelämävalmiudet pitää sisällään sekä teoriassa työelämästä hankittavaa tietoa että käytännön harjoittelua työelämässä. Käytännössä tässä kohdin puhutaan usein työharjoittelusta. Valmentavassa koulutuksessa lähtökohdana ovat kuitenkin ensisijaisesti opiskelijan tarpeet, jolloin opintojen sisältö, tavoitteet ja laajuus suunnitellaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman pohjalta. Opintojen arviointi toteutetaan suhteessa opiskelijan omiin tavoitteisiin. (Opetushallitus 2010, 21.)

Keväällä 2003, kun koulutus oli laajentunut ja sitä oli toteutettu tämän muotoisena kolme vuotta, opetushallitus teetti selvityksen koulutuksen sen hetkisestä tilanteesta. Tarkoituksena oli saada tietoa koulutuksen alueellisesta jakautumi-

sesta, opiskelijamääristä ja opetuksen toteuttamisesta, jotta jatkosuunnitelmia voitaisiin tehdä. (Päivänsalo & Miettinen 2003.) Seuraavana vuonna 2004 opetushallitus teetti vielä jatkoselvityksen, jossa paneuduttiin enemmän opintojen tavoitteisiin, opiskelijahuoltoon ja yhteistyötahoihin (Hirvonen ym. 2004, 3). Ensimmäinen selvitys totesi koulutuksen lähteneen hyvin käyntiin, joskin hakevan yhä muotoaan. 2000-Luvun alussa uusia koulutuksen järjestäjiä oli tullut mukaan ja yhteistyötä ja yhteisiä toimintatapoja nähtiin tarpeelliseksi kehittää. Koulutus nähtiin tuossa vaiheessa tarpeellisena siltana perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä. (Päivänsalo & Miettinen 2003, 39.) Toinen selvitys toi esiin koulutuksen epätasaisen jakautumisen maantieteellisesti. Joillakin paikkakunnilla saattoi olla ylitarjontaa, kun taas toisaalla koulutukseen piti jonottaa muutamakin vuosi. (Hirvonen ym. 2004, 34.) Tämän jälkeen vastaavia selvityksiä ei ole teetetty, mutta kehittämistyötä luonnollisesti on tehty jatkuvasti.

Tällä hetkellä, kun selvityksistä on jo kymmenen vuotta, on meneillään toisenlainen selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2011-2016 on edellytys, että ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavien ja valmistavien koulutusten asemaa ja sisältöä selkiytetään ja yhteistyötä vahvistetaan työpajojen ja etsivän nuorisotyön kanssa. Vammaisten valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen (valmentava 1) lisäksi tähän uuteen ns. VALMA-koulutukseen tulevat kuulumaan mahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus, ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (ammattistartti), muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettävä kotitalousopetus, perusopetuksen lisäopetus ja työpajatoiminta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt selkiyttämistyön yhdessä opetushallituksen asiantuntijoiden kanssa keväällä 2012 ja uusien lakien pitäisi tulla voimaan 1.8.2015. (Virnes 2013.)

2.2 Valmentavan koulutuksen tukiryhmä

Valmentavan koulutuksen tukiryhmä on kokoontunut ensimmäisiä kertoja jo ennen valmentavan koulutuksen alkamista. Sosiaali- ja terveysalan toimijoista

koottiin laaja joukko ammattilaisia, jotka aloittivat koulutuksen suunnittelun Satakuntaan. Valmentavan koulutuksen käynnistyttyä syksyllä 2006, tukiryhmä on kokoontunut säännöllisesti 2-3 kertaa lukuvuodessa. Tukiryhmän tarkoitus on olla laaja foorumi kuntoutukselle ja erityisesti koulutukselliselle kuntoutukselle. Tukiryhmä on toiminut myös markkinointikanavana opiskelijahankinnassa.

Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opetussuunnitelma edellyttää kuntoutuksen näkymistä koulutuksen suunnittelussa ja moniammatillisen yhteistyön olemassa oloa. Tämän tyyppinen koulutuksen tukiryhmä on samalla vastannut moneen tarpeeseen ja ollut ensiarvoisen tärkeä koulutuksen kehittämiseksi.

Valmentavan koulutuksen tukiryhmä on 14.2.2013 kokouksessa kuullut tähän tutkimukseen liittyvästä suunnitelmastani ja pitänyt tämän tyyppistä tutkimusta tarpeellisena ja mielenkiintoisena. Erityisesti ryhmä näki, että tutkimuksen toinen osio, jossa selvitetään opiskelijoiden elämäntarinoita laajemmin, on välttämätön tällaisen aiheen tutkimuksessa. Koulutuksen onnistumista ei voida mitata vain saavutetuissa ammatillisten koulutuksen aloitusmäärissä. Tukiryhmä on kokoontunut uudelleen syksyllä 19.9.2013 ja tässä kokouksessa esiteltiin jo alustavia tuloksia tutkielman ensimmäisestä osiosta. Koko tutkimus esitellään tukiryhmälle keväällä 2014 sen valmistuttua.

2.3 Mielenterveysongelmat ja opiskelu

Sataedussa opiskelevat valmentavan koulutuksen opiskelijat ovat taustaltaan mielenterveyskuntoutujia. Kun koulutuksen aktiivinen suunnittelu aloitettiin vuonna 2005, kohderyhmä oli hyvin selkeä. Jo silloin nähtiin, että nimenomaan mielenterveyskuntoutujilta puuttuvat Satakunnassa ammatillista kuntoutumista edistävät palvelut ja hankkeet. Muistioiden perusteella lähtökohtana on ollut, että opiskelijalla on taustallaan pääsääntöisesti diagnoosi, joka suurella osalla olisi psykoositasoinen. Lisäksi opiskelijat ovat määräaikaisella tai pysyvällä kuntoutustuella/eläkkeellä. Kun opiskelijavalintaa on suoritettu, hakijoilta ei ole edellytetty diagnoosia tai muuta lääkärin lausuntoa. Lähes kaikilla sellainen kuitenkin on ollut. Käsitteenä mielenterveysongelmat ovat kuitenkin hyvin laajat ja

opiskelijoiden mahdollisuutta tulla valituiksi ei ole haluttu turhaan rajata liian tiukaksi.

Mielenterveys voidaan ymmärtää eri tavoin riippuen aikakaudesta ja kulttuurista. Käsitteenä se on yleistynyt vasta 1950-luvulta lähtien. Mielenterveys luo perustan ihmisen hyvinvoinnille ja koostuu monesta eri osatekijästä. Erilaisia osatekijöitä ovat esimerkiksi kasvuolosuhteet, yksilölliset voimavarat, läheiset ihmissuhteet, sosiaalinen verkosto ja yhteiskunnan elämälle luomat puitteet. Mielenterveys on voimavara, joka mahdollistaa mielekkään elämän. (Heikkinen-Peltonen ym. 2010, 8.)

Arvioidaan, että noin joka toinen suomalainen on kärsinyt lievästä tai tilapäisestä mielenterveyden häiriöstä ja joka neljäs tarvitsee siihen lääketieteellistä hoitoa (Heikkinen-Peltonen ym. 2010, 136). Tämä kertoo paitsi mielenterveyteen liittyvien ongelmien yleisyydestä, myös niiden monimuotoisuudesta. Jotta mielenterveyden ongelmista kärsivät ihmiset saisivat hyvää hoitoa, on tärkeää, että sairaus diagnosoidaan oikein. Diagnoosin lisäksi hoidossa huomioidaan kunkin ihmisen sen hetkiset tuntemukset, elämäntilanne ja psyykinen toimintakyky. (Heikkinen-Peltonen ym. 2010, 136.)

Tavallisimpia toimintakykyyn vaikuttavia ongelmia mielenterveyden häiriöistä kärsivillä ihmisillä ovat aloittekyvyttömyys, erilaiset pelot, heikentynyt keskittymiskyky, heikko itsearvostus ja arkisten taitojen heikkous. Lisäksi on havaittu, että mitä kauemmin mielenterveyteen liittyvät ongelmat ihmisellä jatkuvat, sitä enemmän passiivisuus ja yksinäisyys lisääntyvät. Ympäristön suhtautumisella on tärkeä merkitys toimintakyvylle ja tämä näkyy selvästi mielenterveyden häiriöistä puhuttaessa. Asenteet mielenterveyden häiriöistä kärsiviä ihmisiä kohtaan ovat edelleen varsin usein negatiivisia ja torjuvia. Toimintakyvyn kannalta tämä on erityisen tärkeää siksi, että ympäristöstä saatu palaute rakentaa ihmisen identiteettiä ja roolia toimijana. (Kettunen ym. 2003, 121–122.)

Opetussuunnitelmassa puhutaan ”runsaasti erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista”, ei siis tietyistä mielenterveyden tai käyttäytymisen ongelmista. Opiskelijan diagnoosi voi olla monenlainen, mutta on tärkeää muistaa, että diagnoosia

ei tarvita. Opiskelijan oma kokemus toimintakyvystään ja sen rajoitteista ratkaisee tuen tarpeen.

Erilaiset mielenterveysongelmat voivat vaikuttaa oppimiseen monin erilaisin tavoin. Ne voivat vaikuttaa kognitiivisiin, emotionaalisiin ja sosiaalisiin valmiuksiin, sekä motivaatioon, mikä erityisesti tulee esiin opiskelussa. Monet mielenterveyden häiriöt vaikuttavat myös aloitekykyyn, koska psyykinen energia kuluu mielen sisäisiin prosesseihin. Ahdistuneisuus ja keskittymisvaikeudet vaikeuttavat ajattelua, havaitsemista, keskittymistä ja muistia. (Jauhiainen 2005.) Skitsofrenia-potilailla kognitiiviset toimintahäiriöt ilmenevät monenlaisina tarkkaavaisuuteen, keskittymiseen ja muistiin liittyvinä toimintakyvyn ongelmina. Loogisen päättelykyvyn häiriö vaikeuttaa ihmisen arkea huomattavasti, koska opitut asiat eivät siirry uusiin tilanteisiin. (Hietaharju & Nuutila 2010, 120; Heikkinen-Peltonen 2010, 231.) Koulussa opittu matemaattinen laskutoimitus ei välttämättä siirry kaupassa asiointiin tai kotona asioiden hoitamiseen. Keskittymiskykyyn liittyvät vaikeudet liittyvät puutteelliseen kykyyn valikoida asioista niiden oleellinen sisältö eivätkä ole vain tarkkaavaisuuden puutetta (Hietaharju & Nuutila 2010, 120).

Mielenterveyskuntoutuja voi sanana herättää monenlaisia mielikuvia. Yleisesti termi tarkoittaa henkilöä, joka kärsii tai on kärsinyt mielenterveyden ongelmista ja on kuntoutumassa niistä. Vielä 1950-luvulla uskottiin, että mielenterveyden ongelmista ei voi parantua ollenkaan, mutta nykyään tiedetään, että useimmista niistä voi toipua täysin tai ne voidaan saada oikealla hoidolla lähes oireettomiksi. (Suomen Mielenterveysseura 2013.) Nuoret ihmiset eivät välttämättä kuitenkaan miellä itseään kuntoutujiksi ja siksi käsitys siitä, mikä yleensäkin on mielenterveyteen vaikuttava ongelma, pitää olla hyvin laaja.

2.4 Elämänhallinta

Vuoteen 2009 asti voimassa olleessa opetussuunnitelmassa yhtenä oppiaineena valmentavassa koulutuksessa oli elämänhallinta. Sen keskeisenä tavoitteena oli opiskelijan oman identiteetin kehittyminen ja omien voimavarojen ja kehiti-

tämistarpeiden realistinen tunnistaminen sekä vastuunottaminen oman elämän ratkaisuista. (Opetushallitus 2000, 13.) Uudemmassa opetussuunnitelmassa elämönhallinnan oppiaineena korvaa itsetuntemus ja sosiaaliset taidot, jonka keskeinen sisältö on aiempaa elämönhallintaa vastaava. Lisäksi uudessa opetussuunnitelmassa yhtenä keskeisistä koulutuksen tavoitteista mainitaan, että opiskelija luottaa omiin kykyihinsä, selviää päivittäisen elämän tilanteista ja kehittää arkielämässä tarvitsemiaan valmiuksia. (Opetushallitus 2010, 10). Taustalla on siis oletus opiskelijan oman elämönhallinnan lisääntymisestä valmentavan koulutuksen kautta.

Elämönhallinta on käsite, joka voi avautua henkilöstä riippuen eri tavoin. Useimmin se kuitenkin käsitetään sisäiseksi autonomiaksi, jossa ihminen ohjaa omia tunnetilojaan ja niiden käyttäytymisseuraamuksia. Elämönhallintaa voidaan myös kuvata itsenäisyydeksi omissa päätöksissä ja tasapainoisuudessa. (Keltikangas-Järvinen 2008, 267.) Käytännössä valmentavassa koulutuksessa pyritään juuri tähän ja teoriaosuus muodostuu Opetushallituksen laatiman valtakunnallisen opetussuunnitelman lisäksi elämönhallinnan käsitteen ympärille.

Psykiatrinen kuntoutus tähtää elämönhallinnan lisääntymiseen, päämäärien toteuttamiseen ja sosiaalisissa yhteisöissä toimimiseen (Heikkinen-Peltonen ym. 2010, 224). Valmentavassa koulutuksessa elämönhallinta mielletään enimmäkseen arkiseksi toiminnaksi, jossa opiskelija selviytyy elämäänsä liittyvistä erilaisista toiminnoista ja uskaltaa tehdä valintoja. Opiskelija on saattanut omaksua kuntoutujan roolin hyvin perinpohjaisesti eikä aina kykene omiin ratkaisuihin ja itsenäisiin päätöksiin. Kuntoutujan oma aktiivisuus ja osallisuus kuntoutumisen prosessissa korostuu (Heikkinen-Peltonen 2010, 224). Opiskelijan saattaa olla vaikea tunnistaa omia tunteitaan ja toiveitaan tulevaisuuden suhteen, koska sairaus on saattanut muuttaa käsitystä omasta itsestä.

Sataedun ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden kokemuksiin keskittynyt opinnäytetyö toi esiin, että opiskelijat itse ovat kokeneet itseluottamuksensa lisääntyneen valmentavan koulutuksen aikana. He myös kokivat, että ajatukset siirtyivät sairaudesta enemmän tulevaisuuteen ja sairaan roolista opiskelijan rooliin. (Niemi ym. 2009, 37.) Taustalla Sataedussa onkin ajatus siitä, että kaikki

”tavallinen ja normaali” kuntouttaa. Opiskelijoiden toiveet oman elämänsä suhteen eivät yleensä ole epärealistisia, vaan he toivovat tavallista elämää. Oppitunneilla tähän saa usein myös vertaistukea, koska kaikilla on taustalla jotain vaikeuksia. Oma itsetuntemus ja sitä kautta tunne elämänsä hallinnasta lisääntyy, kun tekee ja kokee asioita sen sijaan, että vain miettisi niitä.

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Jos haluamme kehittää koulutusta, tarvitsemme tietoa sen nykyisistä vaikutuksista. Kyseistä koulutusta ja sen vaikutuksia on tutkittu melko vähän, koska sitä on järjestetty vasta vuodesta 2000 lähtien. Tätä aiemmin mielenterveyskuntoutujien ammatillinen kuntoutus on painottunut pääasiassa työelämään tähtääviin toimintoihin (Veijalainen 2007, 19). Aihepiiriin liittyen on kirjoitettu muutamia pro gradu tutkielmia, jossa tutkitaan valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa opiskelevien mielenterveyskuntoutujien opintoja eri näkökulmista. Erilaisia teemoja Pro Gradu-tutkielmissa ovat olleet opiskelu ja motivaatio (Tuovinen 2007), valmentavan koulutuksen tuloksellisuus opiskelijoiden kokemana (Veijalainen 2007), mielenterveyskuntoutuja-opiskelijoiden kokemukset aikuisuudesta ja yksilöllisestä ohjauksesta (Viitanen 2004) ja mielenterveyskuntoutuja-opiskelijoiden kokemukset valmentavasta koulutuksesta (Kangas 2004).

Ammattikorkeakoulujen opiskelijat ovat tehneet myös opinnäytetöitä ja selvittäneet jossakin tietyssä oppilaitoksessa opiskelevien kokemuksia valmentavasta koulutuksesta. Näitä ovat Henna Jokisen (2011) opinnäytetyö ”Nuorten kokemuksia Turun ammatti-instituutin valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta” ja Helena Repon ja Marjukka Rosenbergin (2012) opinnäytetyö ”Opiskelijan kokemuksia valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta”, jonka toimeksiantaja on Piippolan ammatti- ja kulttuuriopisto. Myös Sataedun järjestämästä valmentavasta koulutuksesta on tehty yksi ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelman opinnäytetyö (Niemi ym. 2009), jossa selvitettiin ensimmäisen vuosikurssin kokemuksia koulutuksesta.

Kirsi Tuovisen teemahaastatteluina toteutettu kvalitatiivinen tutkimus tuo esiin, että opiskelijoilla oli pitkän tähtäimen tavoitteena löytää opiskelu tai työpaikka. Motivoituminen valmentavaan koulutukseen vahvistui koulusta ja sen ulkopuolelta saadun tuen sekä yleisen koulutukseen liittyvän tyytyväisyyden kautta. Motivoitumisen haasteet liittyivät opiskeluun ja tehtäviin sitoutumiseen, koska opis-

kelijat kokivat opetuksen tason ja vaatimukset ajoittain liian helpoiksi tai liian vaikeiksi.

Satu Veijalaisen psykologian alaan kuuluva pro gradu tutkielma tuo esiin mielenterveyskuntoutujien tyytyväisyyden opintojaan kohtaan. Heistä 91 % koki opintojen tukeneen joko hyvin tai jonkin verran heidän hyvinvointiaan. Tärkeimpänä antina opiskelijat kokivat sosiaalisten taitojen ja rohkeuden vahvistumista. Tutkimusta varten haastateltiin kymmenen opiskelijaa ja 51 opiskelijaa täytti kyselylomakkeen. Opiskelijat opiskelivat viidessä eri oppilaitoksessa.

Viitanen (2004) selvitti tutkimuksessaan mielenterveyskuntoutujien kokemuksia aikuisuudesta ja yksilöllisestä ohjauksesta. Tutkimuksen mukaa opiskelijat olivat tyytyväisiä opintojen teoreettiseen sisältöön, vaikka tärkeimmäksi asiaksi koettiin kuitenkin kuntoutuminen, eikä niinkään teoreettiset oppiaineet. Opintojen räätälöinnistä yksilöllisesti ilmeni vaihtelevia mielipiteitä. Kangas (2004) on tutkinut mielenterveyskuntoutujaopiskelijoiden kokemuksia yksilökohtaisista merkitysverkostoista käsin. Tutkimus toi myös esiin työharjoittelujaksojen merkityksen: osa koki ne lähes traumaattisina ja osa taas opintojen parhaana antina. (Viitanen 2004 ja Kangas 2004, Veijalaisen 2007, 17 mukaan.)

Mielenterveyskuntoutujien opintoihin ja työelämään pääsyn mahdollistamiseksi yhteistyötä tehdään myös kansainvälisesti. Stakes on toiminut hankekoordinaattorina Eurooppalaisten Klubitalojen ELECT-projektissa (European Learning Communities for Training of People with Mental Illness). Hankkeessa on mukana seitsemän Euroopan maata ja sen yhtenä tarkoituksena on edistää mielenterveyskuntoutujien osallistumista ammattiin valmistavaan koulutukseen. Projekti myös lisää yhteistyötä erilaisten oppilaitosten kanssa, koska kuntoutujia kannustetaan suorittamaan tuetusti kesken jääneitä opintojaan tai aloittamaan uusia. Mielenterveyskuntoutujien tarpeet opintoihin liittyen on siis havaittu laajemminkin Euroopassa. Mielenterveyden ongelmat ovat yleisiä kaikissa maissa ja aiheuttavat paljon vajaakuntoisuutta. (ELECT-projekti 2013).

Grove ym. (2008) tuovat esiin teoksessaan ”New thinking about mental health and employment” monia epäkohtia mielenterveyskuntoutujien työllistymisessä

ja opintojen vaikeudessa Britanniassa. Tutkimus tuo esiin, että mielenterveyskuntoutajat ovat vaikeimmin työllistettävä ryhmä erilaisten vajaakuntoisten joukossa. Skitsofreenikoista vain viisi prosenttia on työssä. Tutkimus tuo myös esiin, että mielenterveyskuntoutujista vain 18% opiskelee, vaikka 70% haluaisi opiskella.

Satakunnan ammattikorkeakoulussa valmistunut opinnäytetyö (Niemi ym. 2009) selvitti Sataedun (silloisen Harjavallan sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksen) ensimmäisen vuosikurssin valmentavan koulutuksen suorittaneiden opiskelijoiden kokemuksia koulutuksesta. Tutkimukseen tavoitettiin kahdeksan ensimmäisen kurssin opiskelijaa, seitsemän opettajaa ja kuusi hoitohenkilöä. Teema-haastatteluiden runkona oli swot-analyysi. Opiskelijat pitivät koulutuksen hyötyinä itseluottamuksen lisääntymistä ja tulevaisuuden suunnitelmien selkiytymistä. Uhkina he näkivät leimautumisen ja ympäristön ennakkoluulot. Hoitohenkilöt näkivät opiskelijoiden tilanteen valoisana ja toivat esiin koulutuksen suuren vaikutuksen opiskelijoiden elämään. Opettajien mielestä suurin hyöty oli roolin muuttuminen mielenterveyskuntoutujista opiskelijoiksi.

4 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen päätavoite on selvittää, miten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus – koulutus on vaikuttanut sen suorittaneiden opiskelijoiden elämään. On tärkeää saada tällaista tietoa, jotta koulutusta voitaisiin kehittää ja suunnata yhä opiskelijalähtöisemmäksi.

Organisaationa Sataedu on erityisesti kiinnostunut siitä, missä opiskelijat ovat nyt ja ovatko he saaneet ammatillisen tutkinnon koulutuksemme jälkeen. Lisäksi toinen tavoite on selvittää syvemmin koulutuksen vaikutuksia opiskelijoiden elämään riippumatta siitä, ovatko he jatkaneet opintojaan vai eivät. Kun arvioidaan valmentavaa koulutusta, on huomioitava perusarvot ja lähtökohdat, jotka mainitaan jo Opetushallituksen laatimissa opetussuunnitelman perusteissa. Sataedun valmentavan koulutuksenopetussuunnitelmassa todetaan, että ”Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus edistää erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tasavertaisuutta koulutuksessa, työelämässä ja hyvän elämän saavuttamisessa yhteiskunnan jäsenenä” (Sataedu 2012, 2).

4.1 Tutkimusongelmat

1. Ovatko valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen suorittaneet opiskelijat valmistuneet ammattiin ja/tai työllistyneet?
2. Minkälainen merkitys suoritetulla valmentavalla koulutuksella on ollut opiskelijoiden elämässä?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusjoukko

Tutkimusjoukkona olivat Sataedussa valmentavan koulutuksen vuosina 2006-2011 aloittaneet opiskelijat. Näitä opiskelijoita oli yhteensä 94. Tutkimuksen ensimmäinen osa selvitti, missä koulutuksen suorittaneet opiskelijat ovat tällä hetkellä ja toisessa osassa pureuduttiin tarkemmin heidän kokemuksiinsa koulutuksesta. Ensimmäisessä osassa pyrittiin tavoittamaan kaikki opiskelijat. Tutkimusjoukossa on 40 naista ja 54 miestä. Heidän keski-ikänsä on ollut valmentavan koulutuksen alkaessa 27 vuotta ja tällä hetkellä heidän keski-ikänsä on 31 vuotta. Miehet ovat aloittaneet valmentavan koulutuksen keskimäärin hieman nuorempina kuin naiset. Miesten keski-ikä on ollut aloittaessa 25,8 vuotta ja naisten 28,5 vuotta.

Toisessa osassa haastateltiin narratiivisella elämäntutkimusmenetelmällä viisi opiskelijaa. Heistä kolme on naisia ja kaksi miehiä. Elämän tarinansa kertoneiden opiskelijoiden ikä on tällä hetkellä 22-40 vuotta. He kaikki ovat opiskelleet eri vuosina valmentavassa koulutuksessa. Heidän jatkopolkunsa myös vaihtelevat ammatillisista opinnoista työhön ja kotona olemiseen.

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Tutkimuksen ensimmäinen osa selvitti, missä koulutuksen suorittaneet opiskelijat ovat tällä hetkellä. Jokainen opinnot vuosina 2006-2011 aloittanut henkilö yritettiin tavoittaa. Opiskelijoille lähetettiin kyselylomake (liite 1.) ja jos he eivät palauttaneet sitä vastauskuoressa, joissa postimaksu oli jo maksettu, heidät yritettiin tavoittaa puhelimitse ja tämän jälkeen facebookin kautta. Puhelinkeskustelussa ja facebook-keskustelussa käytiin läpi samat asiat kuin kyselylomakkeessakin oli.

Kyselylomakkeen käytössä on monia etuja. Lomakkeeseen mahtuu paljon tietoa, vastaaja voi rauhassa keskittyä sen täyttämiseen itselleen sopivana ajankohtana ja se on kustannustehokas. Lisäksi kyselylomakkeessa kysymykset esitetään kaikille samassa muodossa, eivätkä esimerkiksi haastattelijan äänenpainot, puheen tauot ja hänen läsnäolonsa yleensäkin vaikuta kyselyn tuloksiin. (Valli 2001, 100.)

Sataedu myönsi tutkimusluvan, joka antoi oikeuden käyttää oppilaitoksen Primus-rekisteriin arkistoituja opiskelijoiden ja heidän lähiomaisensa yhteystietoja. Kyselylomakkeissa oli juokseva numerointi itseäni varten, jotta sain tiedon, kuka on vastannut kyselyyn ja kuka vielä ei. Oli tärkeää tietää, kuka on vielä tavoittamatta. Postitse lähetetty kyselylomake valikoitui ensisijaiseksi lähestymistavaksi kahdestakin syystä. Ensimmäisen siksi, että verrattuna esimerkiksi puhelimitse soittamiseen, paperisen lomakkeen käsittely ja tietojen kerääminen vie huomattavasti vähemmän aikaa. Lisäksi tuntien tutkimusjoukkoa jo etukäteen, monille paperisen lomakkeen täyttäminen on helpompaa kuin esimerkiksi sen täyttäminen sähköisesti. Ensimmäisen kyselyn tarkoitus oli siis tuottaa selkeää ja ytimekästä tietoa siitä, ovatko opiskelijat jatkaneet ammatilliseen koulutukseen valmentavan ja kuntouttavan koulutuksemme jälkeen ja ovatko he päässeet työelämään. Kyselylomakkeen kysymykset selvittivät myös, ovatko opiskelijat keskeyttäneet myöhempiä opintojaan sekä tämänhetkisen taloudellisen tilanteen eli sen, mistä he saavat toimeentulonsa.

Ensimmäisessä osassa, kyselylomakkeen lopussa, tiedusteltiin halukkuutta laajempaan haastatteluun. Haastateltavien opiskelijoiden määrää ei oltu päätetty etukäteen, vaan määrän ajateltiin olevan 5-7, riippuen ensimmäisen osion vastauksista. Ensimmäisen kyselyn perusteella joukosta valikoitui viisi erilaista esimerkkihenkilöä, joiden kanssa toteutettiin narratiivinen elämäntahaastattelu. Ennakkotietojen perusteella valittiin ”erilaisia polkuja”, eli opiskelijoita, jotka ovat valmistuneet ammattiin ja niitä, jotka ovat päätyneet esim. pysyvälle eläkkeelle, eli erilaisia ääripäitä. Joukkoon valittiin myös eri ikäisiä opiskelijoita ja molempien sukupuolten edustajia.

Tutkimuksen toisen osion haastateltavat valikoituivat monien asioiden summana. Ensin tarvittiin opiskelijan oma halukkuus elämänkertansa kertomiseen. Lisäksi opiskelijat valittiin eri vuosikursseilta ja he ovat eri ikäisiä. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin yhtä lukuun ottamatta. Haastattelu on harvoin yksi kokonainen kertomus. Tähän voidaan kuitenkin pyrkiä silloin, kun haastattelija pyytää haastateltavaa kertomaan yhdellä kertaa elämänkertansa tai jonkin kokonaisuuden siitä. (Hyvärinen 2010, 90.)

Syvähaastattelu on menetelmä, joka on tarkoituksenmukaista valita menetelmäksi silloin, kun tutkitaan jotakin tiettyä rajattua tietoa tai asiantuntijan näkemystä. Syvähaastattelu on kuitenkin myös menetelmä, joka luo mahdollisuuden syvällisempään tietoon kuin strukturoidut haastattelut. Haastattelija ei ole sidottu ennalta laadittuihin kysymyksiin vaan hän käyttää avoimia kysymyksiä, joiden tehtävänä on auttaa haastateltavaa kertomaan omista merkityksistään ja samalla kunnioittaa haastateltavan tapaa rajata asiansa. (Siekkinen 2001, 43-44.)

Haastattelussa pyrittiin siihen, että haastattelija ohjaisi keskustelua mahdollisimman vähän. Haastateltavalla oli vapaus kertoa elämästään omin sanoin ja omalla tavallaan sekä sisällyttää siihen itselleen merkityksellisiä asioita. Vaikka haastateltavalle annetaankin mahdollisimman suuri vapaus kertoa tarinaansa, ei ole merkityksetöntä millaisessa tilanteessa ja kenelle tarina on kerrottu.

Narratiivinen menetelmä valikoitui, koska elämäntarina on eräänlainen suodatus henkilökohtaisesti koetusta todellisuudesta. Elämäntarina viittaa johonkin, minä henkilö on itse havainnut, tajunnut ja kokenut. (Säntti 2004, 185.) Minulla opettajana on jokin ajatus ja käsitys opiskelijoiden koulutuskokemuksista, mutta vain he itse voivat liittää sen osaksi muuta elämäänsä ja kuvata sitä kokonaisuutena.

5.3 Kyselylomakkeella saadun aineiston analyysi

Kyselylomakkeella kerättiin yksinkertainen tieto, joka kertoi, mitä opiskelijalle on tapahtunut valmentavan koulutuksen jälkeen. Opiskelijoiden vastaukset kerättiin lomakkeelta kolmeen erilaiseen Excel-taulukkoon, jotka oli otsikoitu eri tee-

mojen mukaan. Ensimmäiseen taulukkoon kerättiin opiskelijan tämänhetkinen tilanne. Kokonaisuuden lisäksi taulukkoon eriteltiin miesten ja naisten osuudet. Toiseen taulukkoon eriteltiin niiden opiskelijoiden tilanne, jotka eivät ole opiskelleet mitään ja kolmannessa opiskelijoiden vastaukset oli eriteltyinä vuosikursseittain. Tietoja käsiteltiin kokoajan rinnakkain sekä koko ryhmänä että eriteltyinä miesten ja naisten osalta. Lisäksi Excel-taulukoista poimittiin tietoja, joista tehtiin erilaisia laskelmia, jotka liittyivät opiskelijoiden iän ja sukupuolen suhteesta opintoihin, kotona olemiseen ja psykiatriseen kuntoutukseen.

Kaikki Excel-taulukoista saadut tulokset muutettiin prosenttiosuuksiksi, koska miesopiskelijoita oli jonkin verran enemmän. Näin miesten ja naisten tuloksista saadut luvut ovat keskenään vertailukelpoisia.

Tutkimukseni ja sen tulokset jakaantuvat kahteen eri osaan, joiden luotettavuuden arviointi perustuu kahteen eri näkökulmaan. Ensimmäinen osuus, jossa opiskelijat kertoivat, ovatko he suorittaneet valmentavan koulutuksen jälkeen ammatillisia opintoja tai olleet työssä, on yksinkertaisempi luotettavuuden arvioinnin suhteen.

Opiskelijoita, jotka ovat suorittaneet valmentavan koulutuksen, on lähes 100. Heidän määränsä on niin suuri, että mahdollisuudet kvantitatiiviselle tutkimukselle olisivat olemassa. Jotta tästä aineistosta voitaisiin tehdä laajempaa kvantitatiivista analyysia, kyselyn olisi kuitenkin oltava laajempi ja paneuduttava opiskelijoiden taustoihin tarkemmin. Kyselylomakkeessa ei esimerkiksi kysytty opiskelijan diagnoosia tai sairaushistoriaa, koska tieto ei ole oleellinen opintoja aloitettaessa ja se olisi eettisistä syistä hankalasti perusteltavissa. Loppupäätelmien kannalta se voisi kuitenkin olla oleellinen tieto.

Luotettavuuden kannalta on oleellista, että kyselylomake on helposti ymmärrettävissä eikä tulkinnan vaaraa ole. Opiskelijan on ymmärrettävä kysymys ja annettava siihen rehellinen vastaus. Perusoletus ja lähtökohta on se, että opiskelija vastaa kysymyksiin rehellisesti. Tietysti hän voi valehdella, mutta mielestäni tähän oletukseen ei ole olemassa mitään erityistä syytä. Postikyselyyn vastasi 34 opiskelijaa eli noin kolmannes koko tutkimusjoukosta. Suurin osa opiskeli-

joista tavoitettiin puhelimen välityksellä. Puhelinkeskusteluissa kysymyksiä oli helppo selventää, jos siihen ilmeni tarvetta. Henkilökohtainen kontakti tutkittaviin voi lisätä luotettavuutta juuri tältä osin. Ensimmäinen osio antaa siis vain ”kyllä” ja ”ei” tuloksia ja vastaa kysymykseen: ovatko opiskelijat suorittaneet ammatillisia opintoja ja olleet työssä vai eivät. Tämän tyyppisessä kyselyssä validiteetin voi olettaa olevan sitä parempi, mitä suurempi joukko opiskelijoita tavoitetaan.

5.4 Haastattelukertomuksen analyysi

Toisessa osassa syvennyttiin tarkemmin opiskelijoiden omiin kokemuksiin koulutuksesta. Tutkimusaineistosta poimittiin aluksi kuusi opiskelijaa, joiden polut valmentavan koulutuksen jälkeen ovat olleet erilaisia ja niitä selvitettiin tarkemmin narratiivisten haastatteluiden avulla. Haastateltavien opiskelijoiden valintaan johtanut ketju alkoi yhden opiskelijan omasta halukkuudesta puhelinhaastattelua tehtäessä. Tämän jälkeen jokaista vuosikurssia tarkasteltiin erikseen ja haastatteluun suostumuksensa antaneet opiskelijat listattiin. Vuosikurssien välillä oli suuriakin eroja suostumuksensa antaneiden määrässä ja keskimäärin neljä opiskelijaa vuosikurssia kohti oli antanut suostumuksensa haastatteluun. Pienentyntä joukkoa tarkasteltiin seuraavaksi iän ja sukupuolen perusteella ja sen jälkeen joukkoa harvennettiin vielä tämänhetkisen tilanteen perusteella. Lopputuloksena oli valittuna yhteensä kuusi opiskelijaa eli jokaiselta vuosikursilta yksi. Haastatteluajoja sovittaessa yksi miehistä jäi kuitenkin tavoittamatta, joten narratiivisten haastatteluiden määrä laski lopulta viiteen.

Kaikki haastattelut toistuivat hyvin samanlaisen kaavan mukaan. Ensin kerroin haastateltavalle yleisiä asioita tutkimuksestani ja haastateltavan oikeuksista. Pyysin haastateltavaa kertomaan omasta elämästään omin sanoin. Kerroin, että ei ole yhtä ainoa oikeaa tapaa kertoa elämästään, vaan esiin voi tuoda niitä asioita, joita pitää tärkeinä ja joista haluaa kertoa. Kysymyksiä esitin haastateltaville melko vähän. Pääasiassa nauhoitukset sisälsivät opiskelijoiden kertoman tarinan ja oma ääneni kuului nauhalla hyvin vähän.

Narratiiviset elämäkertahaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin yhtä puhelimesta tehtyä lukuun ottamatta. Neljästä haastattelusta kertyi litteroitua tekstiä yhteensä 31 sivua (fontti Arial, riviväli 1,5). Haastattelupaikka mietittiin opiskelijan toiveiden mukaisesti ja lopulta haastatteluista tehtiin omassa työpaikassani, opiskelijan kotona, hänen työpaikallaan ja opiskelijan opiskelupaikassa. Yksi haastatteluista tehtiin puhelimesta ja aikaa kahteen puheluun kului yhteensä yli kolme tuntia. Lisäksi kyseinen opiskelija myös lähetti neljä sähköpostia, joissa kuvasi ajatuksiaan.

Haastatteluiden lisäksi yksi opiskelijoista oli halukas kirjoittamaan elämän tarinansa, mutta ei lopulta kuitenkaan pystynyt siihen. Hän kertoi, että tämän hetkinen elämäntilanne ja toipumisen vaihe vievät voimat. Elämäntarinan haasteena on se, että kun oma toipuminen on kesken, voi olla pelottavaa avata omaa haavoittuvaista sisintään. Kun aloittaa tarinan kertomisen, ei voi olla varma, mihin se johtaa ja millaisten muistojen keskeltä itsensä lopulta löytää.

Narratiivisten haastatteluiden jälkeen tutkimuksen aineisto täydentyi vielä runoililla. Yksi opiskelija antoi tutkimuksen käyttöön kaikki kirjoittamansa runot. Hän on kirjoittanut omaan elämäänsä liittyen runoja yli kymmenen vuotta, eli varhaismurrosiästä lähtien. Runoja on liitetty tutkimustuloksia esiteltäessä elämäntarinoiden oheen tietyn teeman mukaisesti. Opinnäytetyön alussa oleva runo on katkelma tämän opiskelijan elämää kuvaavasta runosta ja se sopii sanoittamaan hyvin kenen tahansa nuoren aikuisen epävarmaa oloa.

Narratiivisuus näkyy tässä tutkimuksessa konstruktivistisena tutkimusotteena, aineiston laadussa sekä sen analyysitavoissa. Konstruktivismi on näkemys, jonka mukaan ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten kautta. Vain yhtä kaikille yhteistä todellisuutta ei ole olemassa, vaan jokaisen käsitys omasta itsestään on jatkuvasti rakentuva ja muotoaan muuttava kertomus. (Heikkinen 2010, 146.) Narratiivisuus ei pyri yleistettävään tai objektiiviseen tietoon, kuten kvalitatiivinen tutkimus yleensä, vaan antaa mahdollisuuden subjektiivisille ja henkilökohtaisille merkityksille (Heikkinen 2010, 147). Narratiivinen tutkimusote siis kiinnittää huomiota yksilön omaan kokemukseen ja hänen elämälleen antamiin merkityksiinsä.

Kertomukset etenevät aina vähintään kahdella tasolla: tapahtumat etenevät ajallisella tasolla ja kertova teksti etenee omallaan. Jos kertomuksesta aiotaan tehdä temaattista analyysia, teemojen esiintyminen tulee aina suhteuttaa ajalliseen etenemiseen (Hyvärinen 2010, 93). Litteroituja haastatteluja analysoitiin esiin nousevien teemojen mukaisesti. Näissä opiskelijoiden kertomuksissa nousi esiin seitsemän yhteistä teemaa, jotka tulivat esiin jokaisessa haastattelussa. Teemoja olivat lapsuus ja nuoruus, erilaiset hoitotahot, koulukiusaaminen, valmentavan koulutuksen merkitys, nykyinen elämäntilanne, omien vahvuuksien löytyminen ja tulevaisuus. Lisäksi elämäntarinoissa tuli esiin monia jokaiselle henkilökohtaisia asioita, jotka tulevat osittain ilmi suorissa lainauksissa, joita elämäntarinoista on poimittu. Eletyn ja parhaillaan eletävän elämän välittäminen tapahtuu erilaisin keinoin, joiden huomioiminen avaa laajemman näkökulman yksilön tapaan käsitellä menneisyyttä ja nykyisyyttä. Kertominen on elämän ja olemassaolon ymmärtämistä, tulkintaa ja välittämistä. (Aaltonen & Leimämäki 2010, 125.)

Kun tutkitaan ihmisen kokemusta jostain asiasta, hänen oma halunsa on ratkaiseva. Tutkimus vaatii heiltä paljon, mutta se voi myös antaa heille paljon. Tutkimuksessa voi keskittyä tiettyjen yksilöiden kokemuksiin, jos heidän elämäntilanteensa on tutkijan kannalta kiinnostavalla tavalla erityinen. (Perttula 2011, 155.)

On tarkoitus, että opiskelijoiden omat tarinat avaavat heidän kokemuksiaan koulutuksesta ja sen vaikutuksista laajemmin ja syvällisemmin kuin mihin selkeä kvantitatiivinen tutkimus pystyisi. Tutkimuksen toinen osio on selkeästi kvalitatiivinen ja narratiivinen ja sen luotettavuutta arvioidessa tarvitaan toisenlaisia kriteereitä. Kvalitatiiviset tutkimusraportit ovat yleensä paljon henkilökohtaisempia ja sisältävät enemmän omaa pohdintaa kuin kvantitatiiviset tutkimukset. Toisaalta yleensäkin kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava, että tutkija itse on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline ja pääasiallinen luotettavuuden kriteeri (Eskola & Suoranta 1998, 211).

Tällaisessa tutkimuksessa tulosten esittely ja niiden luotettavuuden arviointi ei ole yksiselitteistä. Kvalitatiivisen ja narratiivisen tutkimuksen tulosta voitaisiin

tarkastella totuuden korrespondenssi- eli vastaavuusteorian kautta. Tämä tarkoittaisi, että kertomusten luotettavuutta tarkasteltaisiin suhteessa siihen, miten tarinoiden väitteet vastaavat todellisuuden asiantilaa. Toisaalta taas konstruktivistinen ajattelutapa perustuu juuri siihen, että todellisuus tuotetaan tarinoiden välityksellä, joten silloin on vaikea tietää, mihin tarinoita vertaisi. (Heikkinen 2010, 153.) Tätä menetelmää käytettäessä voitaisiin huomata, että osa opiskelijoiden tarinoiden tapahtumista ja ajatuksista osoittautuu sellaisiksi, että niiden tueksi löytyy tutkittua näyttöä.

Useimmiten tutkimuksen tarkoituksena on vakuuttaa lukija totuudesta. Narratiivisen tutkimuksen tarkoitus voi olla vakuuttaa lukijansa todentunnusta. Kertomus ja tarina antavat mahdollisuuden ymmärtää maailmaa eri tavoin kuin toisenlainen tietämisen muoto. Todentuntu perustuu siihen, että lukija eläytyy tarinaan ja kokee sen todellisuuden simulaationa. Todentuntu on myös jotain, mikä puhuttelee lukijaa sen kautta, mitä tämä on elämässään itse kokenut. Tarinan todentuntuudella on täten suurempi ja kokonaisvaltaisempi merkitys, kuin yksittäisellä väitteellä, joka on totta. (Heikkinen 2010, 154.)

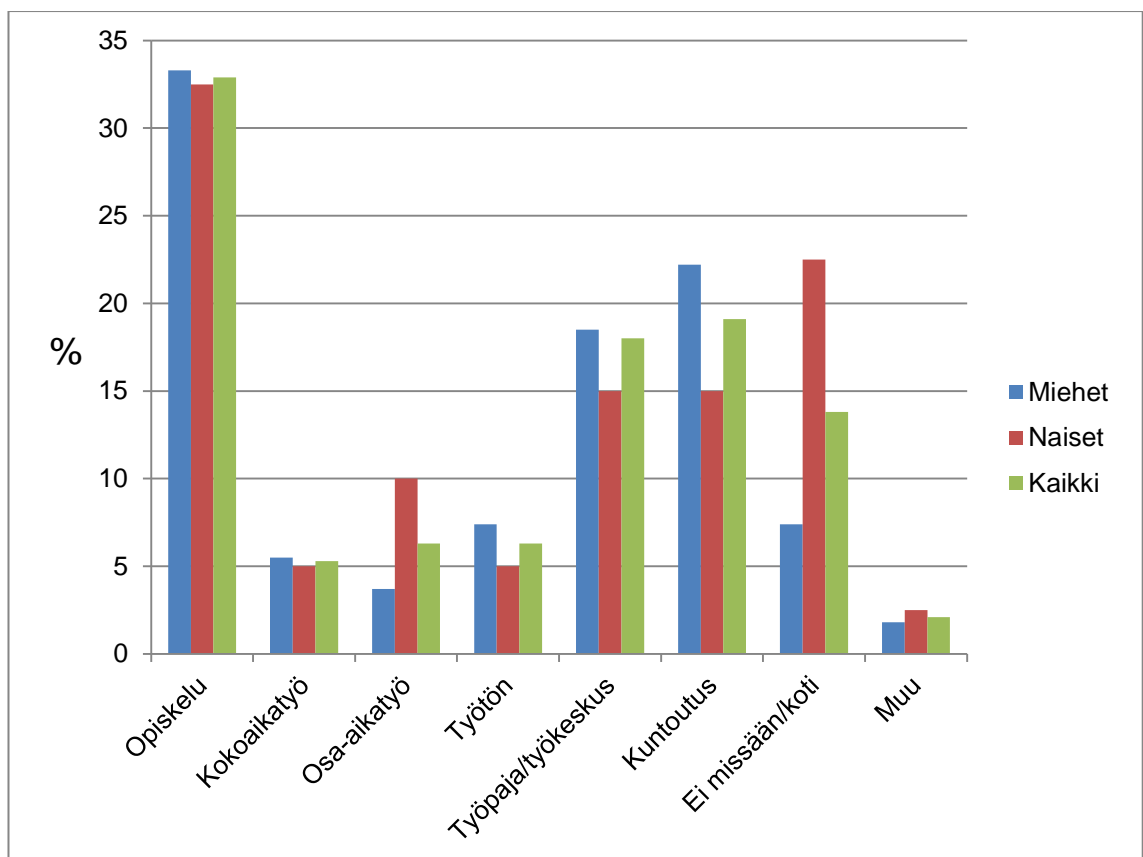
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Kyselylomake

Tutkimuksen tavoitteena oli tavoittaa kaikki vuosina 2006-2011 valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen suorittaneet 94 opiskelijaa ja selvittää heidän tämän hetkinen tilanteensa. Tavoite täyttyi kokonaan, koska jokaisen entisen opiskelijan elämän tilanne on saatu selvitettyä. Opiskelijoista 34 palautti postikyselyn ja loput on tavoitettu puhelimen, facebookin tai ystävien ja tuttavien välityksellä. Näistä tavoitetuista opiskelijoista kahdeksan on sellaisia, joiden kanssa en ole ollut yhteydessä henkilökohtaisesti vaan tiedot on saatu esimerkiksi ystävältä tai omaiselta. Kyselyt on toteutettu kesän aikana 20.5-28.8.2013. Opiskelijoiden tilanne myös elää koko ajan ja on mahdollista, että toukokuun tilanne on toisenlainen kuin elokuun tilanne, kun koulut ovat alkaneet. Muutamia tällaisia kesän aikana tapahtuneita muutoksia onkin tullut tietooni ja ne on huomioitu lopullisissa vastauksissa.

Kyselyn tuloksista on tehty neljä erilaista kuviota, jotka havainnollistavat opiskelijoiden nykyistä tilannetta erilaisista näkökulmista käsin. Kyselylomakkeen kysymyksiin oli vastattu johdonmukaisesti ja siten, että vastausten tulkinta on selkeää. Poikkeuksena tästä on kuitenkin kyselylomakkeen toinen sivu, jonka avulla oli tarkoitus selvittää opiskelijoiden taloudellista tilannetta ja tulonlähteitä valmentavan koulutuksen aikana ja tällä hetkellä. Opiskelijoista vain noin puolet tiesi, mikä heidän tulonlähteensä oli koulun aikana ollut ja suurelle osalle se oli epäselvää tälläkin hetkellä. Valmentavan koulutuksen opiskelijoista ehdottomasti suurin osa on saanut opintojen aikana kuntoutustukea, eli määräaikaista eläkettä, tai kuntoutusrahaa. Kuntoutusraha on voitu myöntää ammatillisena kuntoutuksena, mikä lisää käsitteiden määrää. Lisäksi opiskelijat ovat saaneet asumistukea, takuueläkettä, sairauspäivärahaa ja opintotukea. Pääsääntöisesti eri tukien maksajana on kansaneläkelaitos ja moni oli tähän kohtaan kirjoittanutkin, että ”olen saanut tuen kelasta” määrittelemättä sitä tarkemmin. Myös

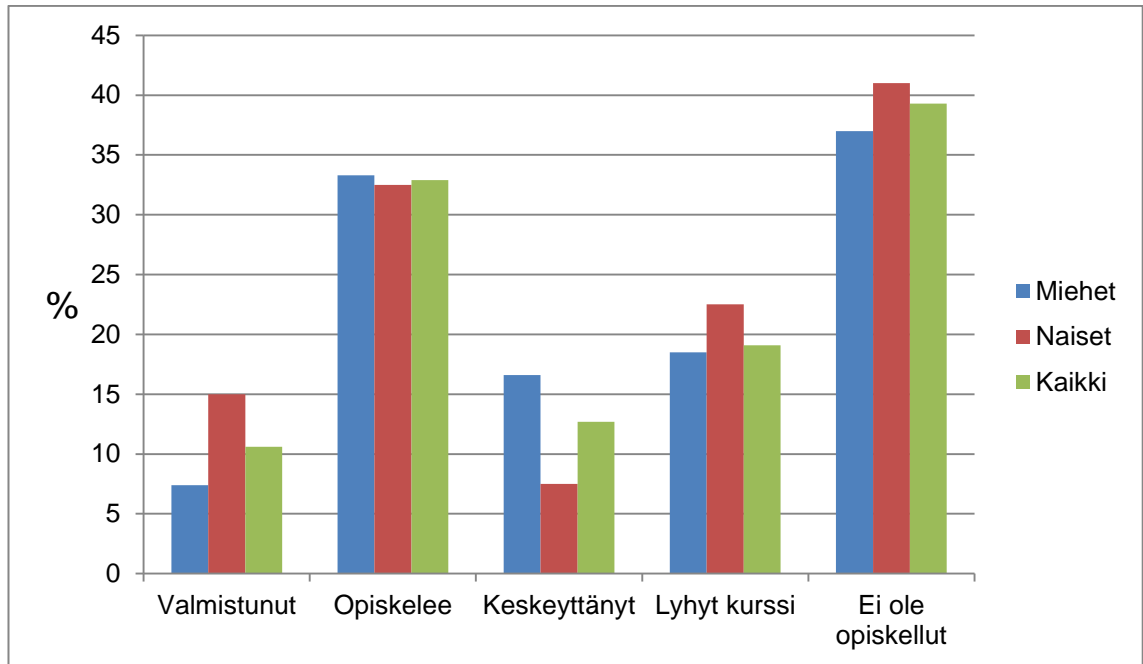
tämän hetkisen tilanteen rahoitus oli monelle epäselvä. Jos henkilö esimerkiksi työskentelee työkeskuksessa, hän todennäköisesti saa joko työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa sekä kulukorvauksen tai työ on kuntouttavaa työtoimintaa. Tutkimukseen vastannut henkilö oli saattanut vastata lomakkeeseen, että ”työskentelen työpajalla/työkeskuksessa” ja tämän hetkisiin tuloihin liittyen kertonut rahanlähteekseen ”työstä saadun palkan”. Eli henkilö todennäköisesti kokee käyvänsä työssä ja saavansa siitä palkkaa. Myös sairaalassa laitoshoidossa tällä hetkellä oleva henkilö oli ilmoittanut tuloikseen ”työstä saatu palkka”, vaikka se kuitenkin tarkoittaa käytännössä muutaman euron suuruista työosuusrahaa (Tuloverolaki 1992, 92§). Näistä epäselvistä tulkinnoista johtuen en esitä tässä tutkimuksessa tuloksia opiskelijoiden menneisiin ja nykyisiin tuloihin liittyen.

Kuvio 1. Opiskelijoiden tilanne tällä hetkellä (elokuu 2013)

Kuvio 1. kuvaa opiskelijoiden tämän hetkistä tilannetta. Määrät on ilmaistu prosentteina. Taulukossa opiskelu tarkoittaa opiskelua, jonka tarkoitus on johtaa ammatilliseen tutkintoon. Kokoaikaisen ja osa-aikaisen työn opiskelija on määritellyt itse valitsemalla kyseisen kohdan kyselystä. Työtön merkitsee kokonaan työttömänä olevaa henkilöä. Muutama opiskelija on osa-aikaisen työnsä lisäksi TE-toimistossa työnhakijana, mutta näitä opiskelijoita ei ole laskettu työttöminä olevien lukuihin. Työpajoihin ja työkeskuksiin on laskettu erilaiset kuntien, sairaanhoitopiirien tai järjestöjen ylläpitämät työtoiminnot, joissa päivittäinen oleminen painottuu työn tekemiseen. Kuntoutukseen kuuluvia toimintoja ovat sairaalat, niiden työterapiat sekä erilaiset päivätöimintakeskukset, joiden tavoitteena on lisätä kuntoutujan toimintakykyä, vireyttä ja sosiaalisia suhteita. Kotona oleminen tarkoittaa tässä tutkimuksessa, että henkilö ei käy päivittäin tai säännöllisesti kotinsa ulkopuolisessa toiminnassa. Suuri osa heitä tapaa kuitenkin harvakseltaan lääkäriä tai muuta hoitohenkilöä esimerkiksi psykiatrian poliklinikalla tai terveyskeskuksessa. Muulla tarkoitetaan, että mikään edellä mainittu vaihtoehto ei sovi opiskelijan tämän hetkiseen elämäntilanteeseen. Käytännössä nämä kaksi henkilöä ovat tällä hetkellä vankilassa.

Määrällisesti tarkasteltuna suurin osa tutkimusjoukosta on opiskelemassa ja pienin osuus työssä. Naisten ja miesten osuudet poikkeavat toisistaan eniten suhteessa kotona olemiseen sekä kuntoutukseen ja työpajoilla tai työkeskuksissa työskentelyyn. Kotona olevien naisten suuri osuus suhteessa miehiin ei tässä joukossa selity esimerkiksi lasten hoitamisella, koska opiskelijoista hyvin pienellä osalla on lapsia. Lasten määrää ei kaavakkeessa erikseen kysytty, mutta vain yksi ilmoitti saaneensa koulutuksen jälkeen lapsia.

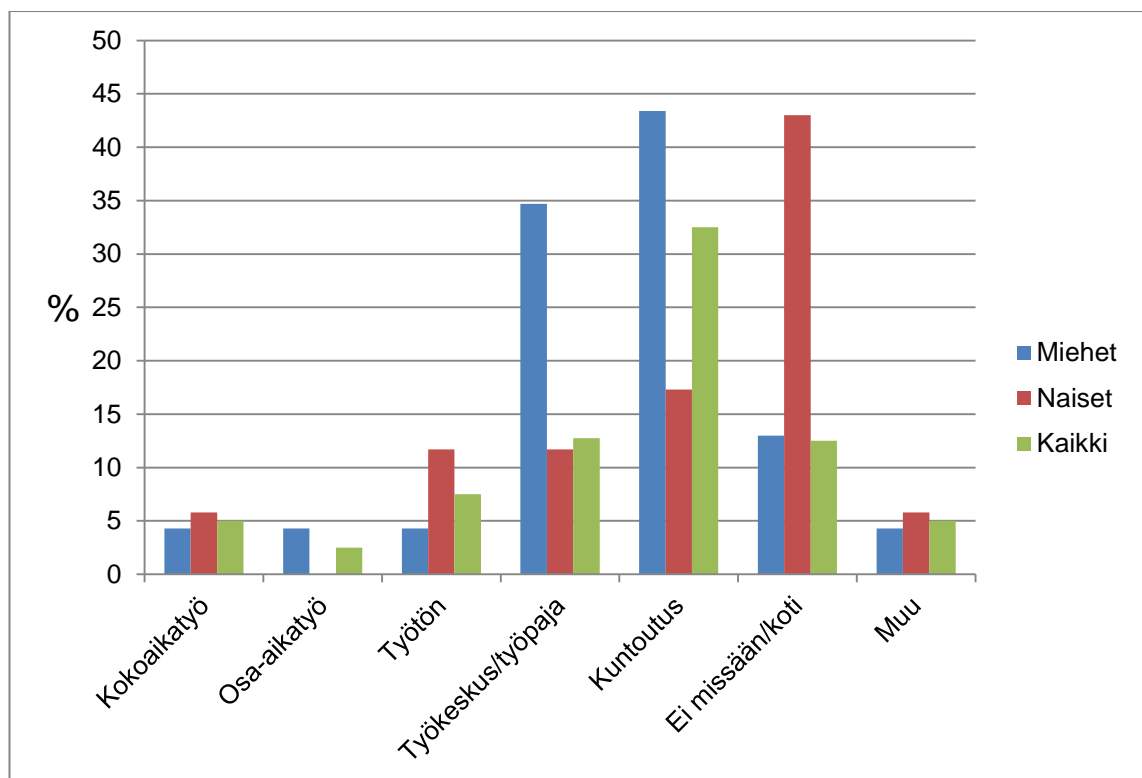

Kuvio 2. Opiskelijoiden tilanne ammatillisten opintojen suhteen valmentavan koulutuksen jälkeen.

Kuvio 2. kertoo opiskelijoiden opiskelutilanteesta. Valmistunut tarkoittaa ammatillisen tutkinnon suorittamista ja sen lisäksi luvuissa on mukana myös yksi ylioppilastutkinnon suorittanut opiskelija. ”Lyhyt kurssi” tarkoittaa opintoja, jotka eivät johda tutkintoon, kuten osatutkinnot tai kansanopistojen lyhyet kurssit. Tähän ryhmään on myös laskettu ne kahdeksan opiskelijaa, jotka ovat suorittaneet valmentavaa koulutusta Sataedussa toisenkin vuoden. Määrät ovat prosentiosuuksia kokonaismäärästä, mutta sama opiskelija voi olla useammassakin pylväässä. Esimerkiksi ”keskeyttäneiden” pylvään opiskelijoista suuri osa on myös ”lyhyt kurssi” tai ”opiskelevien” pylväässä, koska keskeyttäjästäkin tasan puolet on jatkanut jossain muussa koulutuksessa keskeyttämisensä jälkeen. Lukumääräisesti vain kuusi opiskelijaa on keskeyttänyt opinnot eikä ole sen jälkeen, ainakaan toistaiseksi, jatkanut mitään muita opintoja. Miesten ja naisten välille ei synny kovin suuria eroja missään opintoihin liittyvissä osioissa. Opiskelijat, jotka eivät ole opiskelleet ollenkaan valmentavan koulutuksen jälkeen ovat suhteellisesti yhtä usein miehiä kuin naitiakin.

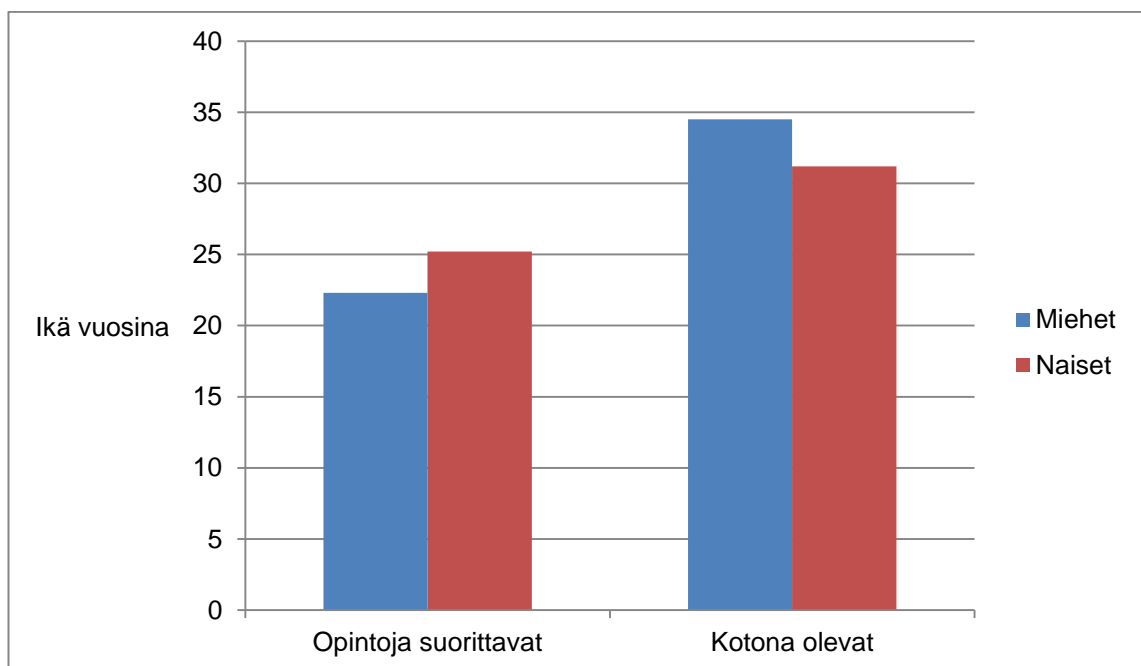
Kun lasketaan yhteen jo valmistuneiden ja tällä hetkellä opiskelevien osuudet, voidaan todeta, että heitä on yhteensä 43,2 % kaikista valmentavan koulutuksen suorittaneista. Tämä on tärkeä tieto kokonaisuuden kannalta, koska ammatilliset opinnot ovat tärkein yksittäinen tavoite valmentavan koulutuksen jälkeen.

Kun vertaillaan taulukkoa 1. ja taulukkoa 2. voi syntyä harhakäsitys siitä, että ammattiin valmistuneet olisivat nyt työssä, koska määrät ovat hyvin yhteneväiset. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Näistä henkilöistä, jotka ovat tällä hetkellä työssä koko- tai osa-aikaisesti, vain puolet on opiskellut valmentavan koulutuksen jälkeen jotain. Osalla heistä on ollut jo ammatillinen tutkinto valmiina tai sitten he ovat työssä ilman ammatillista koulutusta. Valmentavan koulutuksen jälkeen ammattiin valmistuneista muutama on työssä, mutta suurin osa työskentelee työkeskuksissa tai on työttömänä työnhakijana te-toimistossa. Kaksi opiskelijaa myös suorittaa jo toista tutkintoa.

Kuvio 3. Tilanne nyt. Ne, jotka eivät ole opiskelleet valmentavan koulutuksen jälkeen ollenkaan.

Kuvio 3. kuvaa niiden valmentavan koulutuksen opiskelijoiden tilannetta, jotka eivät ole opiskelleet koulutuksen jälkeen ollenkaan. Prosentteina kuvattuna miehistä suurin osa työskentelee työkeskuksissa tai on kuntoutuksessa. Naisista taas suhteellisesti ylivoimaisesti suurin osuus on kotona. Naisten joukossa heitä, jotka eivät ole opiskelleet mitään, on 16 henkilöä. Lukumääräisesti ei siis kuitenkaan puhuta kovinkaan suuresta joukosta, kun mietitään näitä naisia, jotka ovat tällä hetkellä kotona. Koska kuvio tarkastelee niiden opiskelijoiden tilannetta, jotka eivät ole opiskelleet valmentavan koulutuksen jälkeen ollenkaan, näyttäisi siltä, että osa-aikaisesti ei työskentelisi kukaan naisista. Todellisuudessa neljä naista työskentelee osa-aikaisesti, mutta yksi lyhyen kurssin jälkeen ja kolme ammatillisten opintojensa ohessa.

Kuvio 4. Tällä hetkellä opintoja suorittavien ja kotona olevien opiskelijoiden keski-ikä valmentavan koulutuksen alkaessa.

Ammatillisten opintojen suorittamiseen näyttää vaikuttavan sukupuolta enemmän ikä (kuvio 4.). Vertailtaessa opiskelijan ikää valmentavan koulutuksen alussa tähänhetkiseen elämän tilanteeseen huomataan, että nuorimpina aloittaneet ovat todennäköisemmin päätyneet opintoihin kuin vanhempina aloitta-

neet. Iällä näyttäisi olevan merkitystä erityisesti miesopiskelijoiden kohdalla. Ne miehet, jotka ovat jo suorittaneet tai parhaillaan suorittamassa ammatillista tutkintoa, ovat olleet keskimäärin 22,0 vuotiaita aloittaessaan valmentavat opinnot. Korkein keskimääräinen valmentavan koulutuksen aloitusikä taas on ollut miesopiskelijoilla, jotka ovat tällä hetkellä kotona (34,5 vuotta). Naisten kohdalla ikä ei korostu näin voimakkaasti, vaan ääripäiden –opiskelevien ja kotona olevien, keskimääräiset iät valmentavaa koulutusta aloitettaessa ovat 25,2 vuotta ja 31,2 vuotta.

Aineistosta voidaan myös todeta, että kaikkien ammatillista tutkintoa suorittavien keski-ikä on tällä hetkellä 26,1 vuotta ja kotona olevien keski-ikä on 39 vuotta. Tämä ei varmasti ole mikään yllätys, koska useimmiten opintoja suoritetaan nuorena.

Kyselylomakkeessa oli myös ”lisätietoja” –kohta, johon tutkimukseen osallistujat saattoivat kirjoittaa vapaasti haluamiaan asioita. Osa oli jättänyt kohdan tyhjäksi, mutta muutamat olivat kertoneet siinä kuulumisiaan, jotka kertovat elämäntilanteiden laajuudesta yleisellä tasolla. Muutama oli löytänyt puolison, joku saanut suuren perinnön, joku oli toiminut omaishoitajana, joku sijoittanut rahaa metsään tai osakkeisiin ja joku viettänyt aikaa ulkomailla.

6.2 Haastattelukertomus

Tutkimuksen toinen osa pitää sisällään eri tavoin kerättyjä opiskelijoiden elämäntarinoita. Elämän tarinoiden on tarkoitus kertoa opiskelijoista jotain syvällisempää kuin vain se, miten he ovat pärjänneet elämässään ulkoisesti. Tutkimuksessa halutaan antaa opiskelijoille oman ääni, ilman tutkijan tulkintaa.

Opiskelijoiden elämän tarinoissa ilmeni yllättäviäkin yhtäläisyyksiä ja toisaalta asioita, jotka ovat hyvin henkilökohtaisia vain heille. Seuraavissa luvuissa opiskelijoiden elämänkertoja käsitellään esiin nousseiden teemojen mukaisesti. Yhteiset teemat, jotka elämän tarinoissa nousivat esiin, ovat: lapsuus ja nuoruus, erilaiset hoitotahot, koulukiusaaminen, valmentavan koulutuksen merkitys, nykyinen elämäntilanne, omien vahvuuksien löytyminen ja tulevaisuus.

Esiin nousevien teemojen lisäksi jokainen elämäntarina on omanlainen ja ainutkertainen eikä sitä voi verrata muihin. Elämäntarinoiden ei ole tarkoitus olla ”malliesimerkkejä” valmentavan koulutuksen suorittaneiden elämästä. Jos haluttaisiin kokonainen kuva opiskelijoiden elämästä, tarvittaisiin siihen kaikki 94 tarinaa. Perustuuhan tutkimuksen taustalla oleva konstruktivistinen ajattelutapakin siihen, että todellisuus tuotetaan tarinoiden välityksellä (Heikkinen 2010, 153).

6.2.1 Lapsuus ja nuoruus

”Tapoit elämäni liekin hennon.

Viileä henkäys pieni

katkaisi lapsuuteni tieni.

Uskalla en ummistaa silmiäni

Uudestaan se minut helvettiin vie.”

Elämän tarinat etenivät jokaisella kronologisessa aikajärjestyksessä. Ne alkoivat lapsuudesta ja etenivät nykyhetkeen ja osittain myös tulevaisuuteen. Lapsuudesta, nuoruudesta ja kouluajoista yleisesti kerrottiin pitkään ja tapahtumat koettiin merkityksellisinä ja kauaskantoisina.

”Mä ajattelin ihan tosta lapsuudesta aloittaa, kun mulle kuitenkin on tapahtunut ja sattunut kaikkea.”

”Meidän täytyy varmaan aloittaa jo siitä, ennen kun mä synnyin. Se on osasyyni mun sairastumiseen”.

”Eli siis minun elämähän alkoi periaatteessa siitä, kun peruskoulussa aloitin ja ihan yhdeksänteen luokkaan asti menin siinä.”

Elämäntarinoissa tuli esiin, että lapsuuteen liittyi hyvin vaikeita ja traumaattisia muistoja, jotka liittyvät osittain varhaisiin kiintymyssuhteisiin. Minulla ei aikaisemmin ollut tätä tietoa opiskelijoiden menneisyydestä ja oli yllättävääkin, että lapsuuden traumat tulivat näin monen tarinassa voimakkaasti esiin. Yksi opiskelijoista kertoi, että hän on alkanut muistaa menneisyyttään, lapsuuttaan ja nuoruuttaan, vasta tänä vuonna. Hän on elämänsä aikana oireillut monin tavoin,

saanut useita diagnooseja ja syönyt voimakkaita neuroleptejä viimeiset kymmenen vuotta. Vasta kun lääkitystä on uskallettu purkaa, muistot ovat alkaneet palata mieleen. Skitsofrenian, epävakaan persoonallisuushäiriön, ahdistuneisuushäiriön ja syömishäiriöiden tilalle on nyt löydetty posttraumaattinen stressihäiriö ja toipuminen on hiljalleen voinut alkaa.

”Mä olin puolitoista vuotias, kun mut sijoitettiin tänne. ...Mun hyvän ystäväni isä sitten rupesi käyttämään mua hyväkseen. Siinä oli semmosta pitkän aikaa... Sit mä kävin kasi-luokkaa, kun mä jätin meidän porukoille itsemurhaviestin.”

”Äiti vajosi koomaan ja se koottiin uudestaan ja mut hätäkeisarinleikattiin. Sitten, kun mun keuhkot toimi ja suunnilleen katottiin, että mä pysyn hengissä, niin isihän sai hermoromahduksen. Hän ei kyenny tekemään yhtään mitään järkevää. Sitten mä siirryin isovanhemmille.”

”Ne on siis hoitanut mua ensimmäiset elinvuodet vaarin kanssa kokonaan. Mä pidin niitä mun vanhempina, mä kutsuin mummia äidiksi avoimesti. No tietenkinkin sitten oli aika traumaattista, kun yhtäkkiä olikin neljät vanhemmat. Mutta, kyllä siihen tottuu...”

”Se höpötti, että hän ei oo mun biologinen isäni ollenkaan. Että hän ei oo voinu saada mua. Että oikeestaan mulla pitäis olla niin kuin toiset vanhemmat. Pitäis niin kuin isä ja äiti olla. Se oli joku sukulaisjuttu tavallaan ja mä en tuu yhtään heidän kanssa toimeen ja totta kai olen katkera, jos ne on hylänny mut...”

Lapsuuden merkitys ihmisen myöhemmälle elämälle on kiistaton. Kiintymyssuhde, jonka lapsi luo hoitajaansa, on perusta myös tulevalle aikuisuudelle. Jos kiintymyssuhdetta ei synny lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välille, seuraukset saattavat olla monenlaisia. Yleisimpiä kiintymyssuhdehäiriön oireita ovat yritys hallita ikätovereita ja aikuisia, vaikeus säädellä tunteita ja impulsiivista käytöstä, heikko ongelmanratkaisukyky, vaikeus kognitiivisissa tehtävissä, vaikeus sopeutua muutoksiin ja vaikeus kokea mielihyvää. (Becker-Weidman 2008, 45.) On todettu myös, että huostaanotetuilla lapsilla on poikkeuksellisen paljon ongelmia perustoiminnoissa: syömisessä ja nukkumisessa. Lisäksi heillä on tavallista enemmän allergioita, kipuja ja tuntoaistin yli- tai alireagointia. On myös tut-

kimuksia, jotka kertovat, että huostaanotetut lapset ovat usein koulussa alisuoriutujia. (Tuovila 2008, 43.) Tällaista tietoa vasten herää kysymys: mikä merkitys kiintymyssuhdehäiriöllä on myöhempisiin opintoihin ja koulumenestykseen?

6.2.2 Hoito- ja kuntoutustahot

”Ei niitä puuttuvia sirpaleita löydy.

Olen kuin palapelin väärä palanen.

Joka ei löydä paikkaansa mistään.

Toivon, että saisin ja löytäisin paikkani, sillä minulla on kylmä”

Elämäntarinoissa tuli esiin, että opiskelijat olivat jo ennen valmentavan koulutuksen aloittamista olleet usein asiakkaina erilaisissa hoito- ja kuntoutusorganisaatioissa. Riippumatta heidän todellisesta iästään, he olivat kulkeneet jo pitkän tien ennen valmentavan koulutuksen aloittamista. Elämäntarinoissa tulivat esiin seuraavat tahot: lastensuojelulaitos, nuorisopsykiatrian poliklinikka ja osasto, kuntoutuskoti, sijaisperhe, erityiskoulu, valmentava koulutus, asumisvalmennus, psykiatrian poliklinikka, suljettu osasto, tuettu asuminen, päiväosastomuotoinen kuntoutumisyksikkö, kuntouttava työtoiminta ja erilaiset terapeutit.

”Mä jätin meidän porukoille itsemurhaviestin. Ja mut sitten tultiin hakemaan koulusta ja vietiin nuorisopoliklinikalle. Sitten me yritettiin sitä, että mä olisin käyny sieltä koulua, mutta se ei onnistunut, koska mä en pystynyt olemaan siellä koulussa. Ja sitten kun me mietittiin, että millä me saataisiin mun ysi-luokka suoritettua, niin lastenkodista vapautui paikka. Mä pääsin sinne. Mä sitten hypein sairaala-lastenkoti-lastenkoti-sairaala väliä. Sitten ruvettiin katsomaan, että se lastenkoti ei ole mulle oikea paikka.”

”Mä tavallaan tajusin, että ei oo normaalia, että on kummallisia näköjuttuja ja muuta, mutta päädyin sitten vasta 17 vuotiaana tonne poliklinikalle. Se on yksi käänteentekevä kohta mun elämässä. Sitten mä siirryin kuntoutuskotiin. Se on yksi mun elämän onnellisimmista ajoista.”

”Mä olen nyt asunut täällä 2,5 vuotta. Tää on ihana paikka oikeesti. Mä olen onnellinen täällä ja nyt sitten katsotaan, että toi koulu lähtee rullaamaan, niin mä muutan omaan asuntoon. Aluksi se pelotti mua ihan hirveesti, mutta täältä henkilökunta on nyt järjestänyt, että ne käy katsomassa mua. Mä halusin itse niin. Kun mä olen käynyt terapiassa 13 vuotiaasta alkaen viikoittain, enkä ole ikinä asunut yksin, niin se on ihan järjetön muutos.”

”Voi olla että mä kuvittelin jotain mun päässä ja jouduin sinne sairaalaan kanssa. Ne totes, että mulla oli skitsofrenian tyyppistä oiretta ja antoi lääkkeit siihen. Meni muutama vuosi ja mä jouduin taas uudestaan sinne. Koitin vähän niin kuin lääkkeetkin siinä lopettaa.”

”Sieltä mä siirryin tonne palveluasumiseen. No, voi sanoa, että mä tavallaan taannuin. Monta vuotta meni sillain, että ei oikeestaan mitään järjellistä tapahtunut.”

Valmentavassa koulutuksessa tehdään paljon yhteistyötä opiskelijan hoito- ja kuntoutustahojen kanssa. Tätä myös edellytetään opetussuunnitelmassa. Kun opetus nivotaan opiskelijan olemassa olevaan kuntoutussuunnitelmaan, opiskelija saa laajan tuen opinnoilleen. Pitkät ja vaiherikkaat polut hoito- ja kuntoutusmaailmassa kertovat paitsi mahdollisuuksien kirjosta myös ehkä oikean hoitomuodon löytymisen vaikeudesta. Yksi opiskelija kertoi, että vaikka hän on kulkenut ennen ja jälkeen valmentavan koulutuksen mutkikasta polkua, se polku on tarvittu, jotta nyt ollaan tässä vaiheessa, että tulevaisuus alkaa näyttää valoisammalta.

6.2.3 Koulukiusaaminen

***”Elämän tuska loputon
hautausmaa mun lohtu on.
Tuska viiltää sydämeni läpi
Kuin puukko olisi rinnassani!”***

Koulukiusaamisen toi esiin jokainen elämän tarinansa kertoneista opiskelijoista. Kiusaaminen tulee usein esiin opiskelijoiden valintahaastatteluisissa. Monet hakijat kertovat siitä ja tuovat esiin huolensa sen jatkumisesta valmentavassakin koulutuksessa. Joskus kiusaaminen on ollut todella rajua, eikä kukaan ole puutunut siihen.

”Valitettavasti peruskoulussa vähän liikaa olen joutunut kiusan kohteeksi ja sitten ammattikoulussakin oli muutamia kavereita, jotka oli kiusannu mua. Jopa ihan uhannu päällekin käydä.”

”En pystynyt olemaan siellä koulussa, koska siellä oli kaikkea koulukiusausta ja sellaista. Ei mulla ollut kavereitakaan siellä enää. Mä olin se kylän hullu sillä hetkellä.”

”No, se yksi poika lopetti sen sitten kumminkin, mikä oikein pahasti kiusasi mua. Silloin lähti se toinen poika. Siinä oli kumminkin sitä kiusaamista ja irvistelyä ollut ja jouduin oikeen terveyskeskukseen menemään hoitamaan tota jalkaa, kun se potkaisi mua.”

”Koulukiusaamista oli ja sitten se oli semmoista, että välillä oli ja välillä ei ollut ja taas välillä rupesivat kiusaamaan minua. Tai ei siinä ollut kuin kuukausien väli.”

”Mä oon ollu käytöshäiriöinen lapsi ja sitten mä sairastuin niin nuorena, että mä oon ollu harhasena koko yläasteen. Se ei välttämättä ole paras tapa ettiä kavereita, että vakoillaan tai jotain vastaavaa. Valkku sai mut ymmärtämään, että mussa ei oo mitään vikaa, että mä voin saada ystäviä.”

”Se tuntui ihan mukavalta paikalta aluksi, mutta sitten siellä tuli laitосkiusaamista. Olin paskatoukka ja huora ja kaikkea, mitä vaan siellä mahdollisesti keksittiin. Ja multa pöllittiin kaikkia tavaroita.”

”Kun mentiin yläasteelle, niin pääosan aikaa ne kiusasi mua koko ajan.”

”Sitten ja osui tänne jalkojen väliin ja eturauhasen kohtaan ja mulle tuli kauhee vaiva. Paha olo tuli tietenkin ja sattumaan rupesi kauheasti. Poliisit kävi sitten koululla jututtamassa niitä. Mullahan oli tommonen nuorisovakuutus silloin. Siitä

sai nyt vähäsen, mutta ne pojat, ne ei saanu siitä oikeen mitään. No, tietenkin jotakin nuhteita ne sai.”

Koulukiusaaminen nousee esiin aina välillä julkisessa keskustelussakin. Kiusaamiseksi määritellään toiminta, joka on tahallista, toistuvaa ja kiusattava on puolustuskyvyttömässä tai heikommassa asemassa suhteessa kiusaajiinsa. (Kaukiainen & Salmivalli 2009.) Nämä elämäntarinansa kertoneet opiskelijat ovat nimenomaisesti olleet heikommassa asemassa suhteessa kiusaajiinsa psyykkisen kuntonsa vuoksi. On surullista, että aikuiset eivät ole voineet puuttua tilanteisiin siten, että kiusaaminen olisi heidän kohdallaan loppunut.

6.2.4 Valmentava koulutus

***”Haluan koskettaa tähteä,
mutta se on mahdotonta
Olen vankina valkoisten seinien,
Ne estävät minua toteuttamasta unelmaani.
Edes yksi hipaisu tähden kultaista reunaa
saisi minut rauhoittumaan”***

Kaikki elämän tarinansa kertoneet opiskelijat viittasivat valmentavaan koulutukseen jollain tavoin. Toisille sen merkitys oli suurempi kuin toisille. Osalle valmentava koulutus on ollut yksi etappi matkalla ammatillisiin opintoihin ja toisille elämää mullistavakin kokemus. Yksi opiskelija kertoi, että vaikka hänen koulutuksestaan on jo vuosia aikaa, sen muisto elää yhä. Hän ei ole valmentavan koulutuksen jälkeen kyennyt jatkamaan opintoja, mutta kertoi tietävänsä, että pystyy vielä jonakin päivänä opintoihin, koska tietää nyt, mitä opiskelu on.

”Mä voin sanoa, että valkku muutti mun elämän. Mä olen ihan oikeesti tuhatprosenttisesti sitä mieltä. Ja sen voi mun puolestani pistää suoriin sitaatteihin ja luulen, että kaikki, jotka mut tuntee ja näkee sen tutkimuksen, tietää, että se on mun sanoma. Mutta ei se haittaa. Vaikka se olis Hesarin etusivulla, niin mä oon sitä mieltä.”

”Valkku sai mut ymmärtämään, että mussa ei oo mitään vikaa, että mä voin saada ystäviä. Tiedäks? Että esimerkiksi tuolta ammattikoulusta on jäänyt ystäviä, jotka on vieläkin tosi läheisiä. Valkustakin on jäänyt. Et se on kivaa.”

”Sitten aloin jonkin ajan päästä tuolla Sataedussa ja olin siellä valmentavalla ja kuntouttavalla puolella. Kaikkia perusaineita ja muita tehtiin. Oli juuri kaikkea musiikkia, matikkaa, äidinkieltä, englantia ja kaikkea mahdollista. Erilaisilla työpaikkaharjoitteluita ja sellaisilla sitten harjoiteltiin sitä, että millaista se työn teko on oikeassa elämässä.”

”Koulun ansiosta, mä oon päässy myös mun liikuntatraumoista. Mä kävin joogan peruskurssin ja joogaan päivittäin.”

”Sitten tuli tää valkku, mistä mä oon oikeesti tykännyt ihan hirveesti. Se on mulle ainakin yksi käänteen tekevä kohta, että mä oikeesti kävin siellä mielelläni ja suoritin ne. Ja mä tajusinkin, että pystyn ja selviän ja saan ystäviä ja kaikkia.”

”Mä ajattelin, että mä käyn nyt tämän vuoden, mutta vähän aloin väsymään, kun aina sai linja-autolla mennä pitkän matkan.”

”Minä hain sitten ja pääsin sinne kouluun ja olin oikein hyvilläni. Vähän jännitti tiettenkin aluksi, kun mä menin sinne kouluun ja sitten mä huomasin, että tää on ihan mukavaa olla taas pitkästä aikaa koulun penkillä. Mä kävin sitten vuoden sitä koulua. Siinä oli työharjoittelujakso, mä pääsin kauppaan kokeilemaan, lähikauppaan.”

Valmentavan koulutuksen, ja yleensäkin koulutuksen aloittaminen, on toisille helpompaa ja toisille se tuo enemmän haasteita. Kokemukset koulun käynnistä voivat olla monenlaisia ja kiusaamista on usein esiintynyt. Eräänä vuonna valintahaastattelussa oli jännittyneen oloinen nuori nainen, joka lopulta purskahti itkuun. ”En tiedä pelkääkö enemmän sitä, että minut valitaan opiskelijaksi vai sitä, että ei valita”, hän sanoi. Tämän tutkimuksen myötä selvisi, että hän on valmentavan koulutuksen jälkeen opiskelut ammatin ja työskentelee työpajalla koulutusta vastaavassa työssä.

6.2.5 Nykyinen elämäntilanne

”Keinussa istun kirkkaan tähtitaivaan alla.

Otan vauhtia kovemmin ja kovemmin.

Tähteä yritän koskettaa.

Yöperhosen villin yritän pyydystää.”

Opiskelijat vaikuttivat tyytyväisiltä tämän hetkiseen elämäänsä, riippumatta siitä, mikä se oli. Yksi haastatelluista kertoi, kuinka tavallinen arki auttaa häntä. Hän tuntee olonsa tasapainoiseksi, kun asiat ympärillä ovat pysyneet vakaina jo muutamia vuosia. Kun arki ja rutiinit pyörivät, rauha oman itsen kanssa on lisääntynyt.

”Onhan se tässä opiskelu tosi hyvin lähtenyt käyntiin. Ei ole minkäänlaista aggressiivisuutta näkynyt eikä mitään. Olen aina tullut hyvin kaikkien kanssa toimeen.”

”Ei ne oo pystyny kukaan sanomaan, että hei sä oot skitsofreenikko. Eikä tuolla koulussa, ei se musta näy mitenkään. Se näkyy vaan siinä, että otan lääkkeit aamuin illoin.”

”Nyt mä olen ollut sitten puolen vuotta täällä ja tykännyt olla täällä. Mukavaa porukkaa. Mä olen pistänyt tommoisia autonpesuliinoja pakettiin.”

”Mä olen nyt ollut jo jonkin aikaa Japanilaisen musiikkiin keskittyvällä suomalaisella foorumilla aktiivinen kävijä. Oon hakenu sieltä samanhenkisiä ihmisiä ja saman ikäisiäkin. Että ei ne kaikki oo 13 ja 14 vuotiaita, luoja kiitos.”

”Mulle hommattiin terapeutti, jonka kanssa me ruvettiin sitten pikkuhiljaa tavalliseen arkeen pääsemään kiinni. Ensin me kierrettiin sitä kerrostaloa ympäri pari kolme viikkoa, et se lähti sujumaan hyvin, että ei tullut sellaista paniikkitunnetta siinä. Ja sitten me käytiin ihan kaupan aulassa ja tultiin takaisin, ettei me menty niin kuin kaupan puolelle lainkaan. Pikku hiljaa harjoiteltiin. Sitten pikku hiljaa siitä pääsi eteenpäin, unohti vähän sitä paniikkia.”

6.2.6 Omien vahvuuksien löytyminen

***”Lintu nousee siivilleen
Se lentää suoraan siniseen.
pian en auringolta siipiä sen nää.”***

Haastatteluissa opiskelijat kertoivat vahvuuksistaan. Vahvuudet näkyvät siinä, että opiskelija on löytänyt omanlaisen tavan elää omaa elämäänsä. On tärkeää, että ihmisellä on tunne, että hän elää omaa elämäänsä, eikä kenenkään muun. Omien vahvuuksien löytyminen ei ole ollut itsestään selvää, mutta sitäkin antoisampaa. Oli mukava kuunnella, kun opiskelija kertoi silmät säihkyen uusista asioista, joista on tullut tärkeitä ja merkityksellisiä.

”Mä oon aloittanut tänä vuonna ruokablogin pitämisen. Se on uusi innostus. Et sitten kun mä yleensä teen viikonloppuisin omia ruokia, niin sit mä kokkailen kaikkia, keksin itse reseptejä ja stailaan ne ja kuvaan, kirjoitan reseptit nettiin. Mä tykkään siitä.”

”Vapaa-aikaa yleensä olen luonnon äärellä viettänyt. Tosi paljon yleensä retkeilemässä ollut luonnossa ja yleensä ihan suojelen kaikkia eläimiä ja hoidan niitä ja tarkkailen elinympäristössä. Musiikki kuuluu myös mun harrastuksiini.”

”Mä olen hurautunut näihin erikoisiin kasveihin: tossa kasvaa habanero, tuolla on lääkeaaloe, tossa on avokado, kaks salviaa, toi on papaijaa, siitä tulee viisi metrinen. Joo, ja sit tuolla toisessa huoneessa on ananaskirsikoita ja tomaatteja. Erikoisia basilikoja...”

”Teepannuja on tuolla kaappi täynnä. Tämä kaappi on pelkästään teelle. Mut mä nautin siitä, keitän pannullisen teetä.”

”Olen tottunut puhelemaan terapeutin kanssa. Kuitenkin on tullut luottamus ihmisiin.”

”Mut siskon poika on kanssa yks, mistä mä oon täpinöissäni. Se on mulle tosi tärkeä. Mä vähän pelkään, kun se on niin pieni. Mutta mun sisko sanoi, että ei se oo mikään pieni, metrin mittainen!”

”Mä kerään My Little Ponyja, siis niin kun mun aikasia, 80-luvulta, pieniä poneja. Ne on kyllä aika hinnoissaan. Siis huutonetissä tapellaan oikeesti veren maku suussa erikoisuuksista. Mä kuulun niistäkin foorumiin ja mä osaan tuunata niitä, mutta mä en ikinä tuunais 80-luvun ponia. Ne on liian ihania semmoseen.”

6.2.7 Tulevaisuus

***”Kesä kuuma, kiittää alla tie
se mua eteenpäin vie.
Sisälläni tunnen että
tänään sen teen.
Olen onnellinen ja jätän kaiken entisen.”***

Tulevaisuus sanana esiintyi jokaisessa litteroidussa elämäntarinassa. Tulevaisuus tuntui neutraalilta tai positiivisessa mielessä avoimelta. Opiskelijoiden ajatukset tulevaisuudesta olivat myös hyvin realistisia. Elämäntarinat pääasiassa päättyivät pohdintaan siitä, mitä tulevaisuus tuo, mutta tulevaisuuteen viitattiin myös tarinan eri vaiheissa. Tulevaisuus tuli esiin myös suhteessa menneisyyteen: ”Mä en oo enää sellainen zombi, kuin ennen”, kertoi yksi haastateltavista.

”Se, että mulla on sellainen hyvä työpaikka, missä voin ihmisiä auttaa, neuvoa ja että voisin yhteiskuntaa edistää tosi hyvin.”

”Opiskelua on vielä niin paljon, tai monta vuotta vielä jäljellä. Toivottavasti tulevaisuudessa sitten saisi työpaikan, pystyisi sitten elättämään itsensä omalla työllä. Ettei tarvii roikkuu tuolla sossun luukulla.”

”Et maailma on avoin. Sen mä kyllä tiedän, että sitten kun ryhdyn työelämään, niin sen on pakko olla puolipäivätyötä alkuun. Nekin on niin isoja muutoksia ja vaikka se olisi positiivinen muutos, niin stressaan sitä. Tämmöiset asiat on ihan hyvä tiedostaa.”

”Täällä oli semmoinen mahdollisuus, kun monikin on ollu avotöissä. Mäkin haen sinne avotöihin, jos vaikka pääsisi johonkin kauppaan uudestaan. Siitä on ollut

puhetta, se on kestänyt aika kauan, kun sitä on puhuttu ja puhuttu. Lokakuussa oli semmoinen palaveri, että mä voisin päästä kauppaan työharjoitteluun sitten.”

”Tulevaisuus tuntuu hyvin valoisalta. Mä tykkään, et sitten hommaan koiran. Mulla ei oo koskaan ollu semmosta oloa, että mä haluaisin ihmislapsen.”

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen etiikka

Laadullinen ja narratiivinen tutkimus, jonka toimintaympäristönä on oma työpaikka, haastaa tutkijan eettiseen pohdintaan. Tämä tutkimus näyttäytyy osin numeroina, mutta jokaisen numeron takana on elävä ihminen, jonka elämä on asetettu alttiiksi tarkastelulle ja analysoinnille.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on keskeinen toimija. Kirsi Juhila (1999) määrittelee tutkijalle neljä erilaista asemaa eli positiota. Nämä positiot hän määrittelee analyytikoksi, asianajajaksi, keskustelijaksi ja tulkitsijaksi. Analyytikon positiossa tutkija yrittää tarkastella aineistoa mahdollisimman objektiivisesti erilaisia metodeja käyttäen. Asianajan positiossa tutkija voi yrittää edesauttaa jonakin asian saavuttamista tutkimuksensa avulla ja keskustelijan positiossa, joka liittyy enemmänkin tutkimustiedon käyttöön, tutkija voi olla mukana jollakin julkisella keskusteluareenalla. Tulkitsijan positiossa tutkijan ja tutkittavien vuorovaikutuksellinen suhde on keskeistä (Juhila 1999, 202.) Tulkitsevan tutkijan omat kokemukset saavat hänet näkemään ja etsimäänkin tiettyjä asioita aineistosta. Tutkijan ei tarvitse olla tietämätön aiheestaan, vaan hänen henkilökohtainen tietonsa ja kokemuksensa tutkimastaan ilmiöstä on osa tulkintaresurssia. (Juhila 1999, 215-217.) Ihmisen tarkkaavaisuus kiinnittyy myös luonnostaan sellaisiin asioihin, joita hän oman elämänsä perusteella pitää kiinnostavina ja joita hän haluaa ymmärtää lisää. (Perttula 2011, 155.)

Olen ollut opettajana mukana valmentavassa koulutuksessa sen alusta lähtien, mutta kokoaikaisesti vasta tammikuusta 2012 lähtien. Tutkimukseen osallistuvat opiskelijat ovat aloittaneet opinnot viimeistään syksyllä 2011 eli opiskelijat, joiden ryhmänohjaajana olen ollut, on rajattu aineistosta pois. Tulkitsijan positio nousee kuitenkin keskeiseksi elementiksi tässä tutkimuksessa, koska minulla on henkilökohtaisesti kokemusta tutkimuksen aihepiiristä. Valmentavaan koulutukseen liittyvät kokemukset luovat helposti esioletuksia tutkimusaineistoni si-

sällön suhteen ja halua korostaa tiettyjä tulkintoja. Voin suhtautua omiin kokemuksiini voimavarana, joita voin hyödyntää tutkimuksessa, kunhan ymmärrän oman asemani tulkitsevana tutkijana. Tulkitsijan lisäksi koen itseni asianajajaksi. Tavoitteeni on myös tuoda valmentavan koulutuksen ääntä ja merkitystä kuuluville tämän tutkimuksen kautta.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on julkaissut vuonna 2012 ohjeet ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa”. Ohjeen tarkoituksena on lisätä hyvää tieteellistä käytäntöä ja ehkäistä epärehellistä tutkimusta harjoittavissa organisaatioissa, kuten esimerkiksi ammattikorkeakouluissa. (Tutkimuseettisen neuvottelukunta 2013.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeissa tieteellisen käytännön loukkaukset jaotellaan kahteen luokkaan, jotka ovat piittaamattomuus ja vilppi. Piittaamattomuutta voivat olla laiminlyönnit ja holtittomuus tutkimuksen suorittamisessa. Piittaamattomuutta voi olla esimerkiksi tutkimustulosten tai käytettyjen menetelmien huolimaton ja harhaanjohtava raportointi, tulosten puutteellinen kirjaaminen ja säilyttäminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 8.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden valossa on huomioitava, että koko tutkimusprosessi pysyy mahdollisimman avoimena. Jokainen kohta ja erilaiset valinnat on kuvattava avoimesti. Tässä tutkimuksessa erityisesti aineistonkeruumenetelmät ja valmiin aineiston analysointi ja raportointi ovat tärkeitä kohtia, joissa etiikka vaatii erityishuomiota. Tutkimuksen ensimmäiseen osaan vastatessaan opiskelija ei säilyttänyt anonymiteettiään, koska tarvitsin vastauksen jokaiselta opiskelijalta. Valmiissa raportissa kenenkään henkilöllisyys ei todennäköisesti ole vaarassa paljastua, mutta tämä asia on tärkeää kertoa kyselyyn vastaajille. Asia on kerrottu selkeästi kyselylomakkeessa ja asia nostettiin esiin myös jokaisessa puhelinkeskustelussa.

Toisessa osiossa eli opiskelijoiden narratiivisissa haastatteluissa tutkimuksen etiikka nousi merkittäväksi tekijäksi tarinoita käsiteltäessä. Usein elämäkerta tutkimuksen aineisto voi olla melko pieni, mikä asettaa haasteita analyysitavoille. (Eskola & Suoranta 1998, 125). Jokaisen elämäntarina on hyvin haavoittuva ja arvokas osa ihmisen minuutta. Se, millaisia tulkintoja tutkija elämäntarinoista

esittää, voi tuntua lopulta kuitenkin jopa loukkaavalta. Samoin jo pelkästään se, että antaa oman elämänsä tutkittavaksi, jolloin tutkimuksen ei-vahingoittavuus ei toteudu. Henkilön tunnistamattomuus tutkimuksesta on haasteellista. Henkilö voi olla helposti tarinastaan tunnistettava, vaikka nimet ja yksityiskohdat jätettäisiinkin pois. (Hänninen 2010, 174).

Opiskelijoiden elämäkertakertomukset ovat oleellinen osa tätä tutkimusta. Opiskelijat ovat antaneet elämänsä tarinan tutkijan ja lukijan käyttöön ja sen vuoksi niihin on suhtauduttava kunnioittavasti ja arvostavasti.

7.2 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että suuri osa valmentavan koulutuksen suorittaneista opiskelijoista on löytänyt paikkansa koulutuksen jälkeen. Tällä hetkellä hyvin suuri osa on opiskelemassa, työelämässä tai muussa järjestetyssä toiminnassa mukana. Entä se pienempi osa, joka on esimerkiksi psykiatrisessa hoidossa tai kotona? Monen opiskelijan kohdalla kuntoutuminen jatkuu edelleen usealla taholla, kuten haastatteluissakin tuli esiin ja kotona oleminen ei automaattisesti ole negatiivista.

Tutkimuksen perusteella ei voida tietää, kuinka monen jatko-opinnon johtuvat valmentavan koulutuksen suorittamisesta tai mihin opiskelijat olisivat päätyneet ilman valmentavaa koulutusta. Elämäntarinoiden perusteella voidaan kuitenkin ymmärtää, että koulutuksella on ollut vaikutuksensa yksilön elämään. Koulutuksella voi olla myös hyvin suuri merkitys, vaikka opiskeluvuoden jälkeen opiskelija palaisikin ”samaa arkeen” kuin ennen valmentavaa koulutusta.

Tutkimuksessa opiskelijan diagnoosia ei pidetty merkityksellisenä eikä sitä kysytty kyselylomakkeessa. Opiskelijoista kuitenkin noin puolella on vakava psykoositasoinen sairaus, esimerkiksi skitsofrenia tai skitsoaffektiivinen häiriö. Vakavasti sairastuneen nuoren reitti ammatillisiin opintoihin on joka tapauksessa mutkikas ja tuen tarve on ilmeinen.

Tulokset ovat sen suuntaisia, että asioita voidaan todeta tehdyn oikein. Aina on kuitenkin mahdollisuus kehittää toimintaa ja luoda käytäntöjä, jotka auttavat opiskelijoita heidän opinnoissaan. Yhteistyötä muiden opiskelijaa tukevien kuntoutustahojen kanssa voisi edelleen lisätä. Mitä laajempi ja tukevampi verkosto opiskelijalla on tukenaan, sitä todennäköisemmin kuntoutuminen etenee. Opiskelijoiden kertomissa elämäntarinoissa monet eri kuntouttavat tahot tulivat hyvin esiin, mutta yhteistyöstä opiskelijat eivät kertoneet. Entä sitten ne opiskelijat, joilla näitä tahoja ei ole ollenkaan? Koulutukseen hakeutuu myös nuoria aikuisia, jotka eivät ole koskaan vielä olleet minkään hoito- tai kuntoutuspalveluiden piirissä.

Tutkimus osoittaa karkeasti, että mitä vanhemmasta opiskelijasta on kyse, sitä todennäköisemmin hän ei jatka enää ammatilliseen koulutukseen. Myös tulevaisuudessa VALMA-koulutus on suunnattu ensisijaisesti nuorille, vain peruskoulun suorittaneille. Pidän kuitenkin tärkeänä, monestakin syystä, että koulutuksellista kuntoutusta tarjottaisiin myös yli 30 vuotiaille kuntoutujille. Käytännössä opiskelijaryhmä on tasapainoisempi, kun opiskelijajoukko on heterogeenisempi. Nuoret, aikuistumassa olevat, opiskelijat voivat saada kannustavaa vertaistukea jo enemmän elämää nähneiltä luokkatovereilta. On myös todettu, että eläkeikää pitää lisätä urien alku- ja loppupäiden lisäksi myös keskeltä. Psykiatrinen kuntoutus on viime vuosina edennyt suurin harppauksin ja esimerkiksi tällä hetkellä 30-40-vuotiaat psykoottistasoisesti sairastuneet ovat saaneet erilaista kuntoutusta vuosikymmen sitten, kuin he, jotka sairastuvat tänään.

Tutkimus osoittaa, että opiskelijoista yli 40 % on jatkanut ammatillisessa koulutuksessa valmentavan koulutuksen jälkeen. Yksi syy, miksi valmentavaa koulutusta nyt ollaan valtakunnan tasolla muuttamassa, on se, että vain murto-osa opiskelijoista on jatkanut ammatilliseen koulutukseen. Onko yli 40 % murto-osa?

Työelämässä avoimilla työmarkkinoilla on suhteellisen pieni joukko opiskelijoista, selvästi alle 10 %. Tähän seikkaan olisi kiinnitettävä huomiota. Tutkinnon suorittaminen on huomattavasti helpompaa kuin työelämään siirtyminen. Oppi-

laitoksen tarjoama tuki on kaikillekin opiskelijoille vahva, mutta mitään vastaavaa ei ole tarjolla työelämässä ja sinne siirtymisessä.

7.3 Valmentavan koulutuksen tulevaisuus

Valmentavaan koulutukseen ollaan valtakunnan tasolla suunnittelemassa uusia, suuria uudistuksia. Tulevat muutokset eivät olleet tiedossa, kun aloitin tämän tutkimuksen suunnittelua reilu vuosi sitten, onhan uusi opetussuunnitelma ollut voimassa vasta reilu kolme vuotta. Edelleenkin tulevista muutoksista ei ole tarkkoja tietoja, mutta suuntaviivat ovat olemassa. Ammatilliseen koulutukseen valmentavia ja valmistavia koulutuksia yhdistellään laajasti, mikä tuo isoja muutoksia ja joista osa on varmasti hyviä. En kuitenkaan usko, että olisi helppoa yhdistää neljä, alun perin erilaisille ja erityisille opiskelijaryhmille suunnattua, valmentavaa ja valmistavaa koulutusta ja yhdistää niihin vielä perusopetuksen lisäopetus ja kuntien ylläpitämä työpajatoiminta.

Muutokseen liittyy asioita, jotka huolettavat minua. Ensimmäinen huolen aihe on VALMA-koulutukseen valittavien ikä. Tuleva koulutus toteutetaan nuorisotakuun hengessä ja sen vuoksi ensisijaisia koulutukseen valittavia tulevat olemaan peruskoulun päättäneet nuoret. On valitettavaa, jos valintaa tehdään kovin kapea-alaisesti. Koulutuksellinen kuntoutus ei voi keskittyä vain alle 25 vuotiaisiin sillä verukkeella, että se olisi tuloksellisempaa. Jokainen, joka voi eläkkeen sijasta tehdä työtä, tuo suuren panoksen tuloksellisuuteen. Lisäksi kaikkea ei voida mitata rahassa. Koulutuksen, joka nimenomaisesti perustuu tasa-arvoisuuteen, on voitava näyttää tässä suuntaa ja esimerkkiä. Vielä vuoden 2010 opetussuunnitelmassahan korostettiin yhtenä opiskelijaryhmänä aikuisena vammautuneita ja nyt muutama vuosi myöhemmin valmentavan koulutuksen kohderyhmä onkin muuttumassa. Tarvitseeko eri ikäryhmien sulkea toisensa pois?

Toinen huolen aihe uudessa VALMA-koulutuksessa liittyy sen pituuteen. Tällä hetkellä valmentavaa koulutusta on voinut jatkaa 80 ov eli kahden vuoden ajan. Tämä onkin ollut selvästi kasvava trendi viime vuosina. Kun puhutaan psyykkisesti vakavasti sairastuneesta nuoresta, kaksikaan vuotta ei ole paljon, kun

suunnitellaan kuntoutumisesta. Opiskelijoiden kohdalla muutos tapahtuu usein hitaasti ja lisäaika on antanut enemmän mahdollisuuksia. Käytännössä liian lyhyt aika on näkynyt opiskelijoiden ahdistuksena esimerkiksi ammatin valintaan liittyen. Kun opinnot ovat alkaneet syksyllä, yhteisvalinta on jo helmikuussa, eli puoli vuotta opintojen alkamisen jälkeen. Jos nuori on sairastunut vakavasti aikuisuuden kynnyksellä ja hänellä on takanaan useamman vuoden kuntoutuminen ja edellisistä opinnoista on vuosia aikaa, puoli vuotta valmentavaa koulutusta ei ole paljoa. Usein ensimmäinen syksy menee opiskelurytmiin, uusiin ihmisiin ja toimintatapoihin opetellessa.

Uusi VALMA-koulutus on laajuudeltaan 20-40 opintoviikkoa, eli käytännössä korkeintaan yhden lukuvuoden mittainen. Koulutus tiivistyy ja samalla laajenee erilaiselle ja moninaisemmalle hakijajoukolle. Olen huolissani, riittääkö lyhyempi aika selkiyttämään omaa elämää niin, että koulutus toimii ponnahtuslautana opintoihin ja työelämään?

Se, että koulutuksessa yhdistetään saman opetussuunnitelman alle erilaisia, erityisen tuen tarpeessa olevia opiskelijaryhmiä, voi tuoda mukanaan paljon hyvää. Koulutuksen tämän hetkinen nimi *vammaisten* valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus on herättänyt paljon kysymyksiä opiskelijoissamme. Mielen-terveytensä kanssa tasapainoilevat nuoret aikuiset eivät miellä itseään vammaisiksi ja ovat usein kysyneetkin, että ”mihin voin hakea tällaisella todistuksella, jossa minun kerrotaan olevan vammainen?” Itsekin olen usein miettinyt, että kaipaisimme valmentavaa koulutusta ”vähän vähemmän vammaisillekin”.

Kaikenlainen toiminnan arviointi siirtyy myös yhä enenevässä määrin toimijoiden itsensä tehtäväksi ja he itse kantavat huolen tiedon hyödyntämisestä (Rajavaara 1999, 52). Käytännössä tämä tutkimus luo pohjaa uudelle opetussuunnitelmalle ja koulutuksen suunnittelulle siitä huolimatta, että opetussuunnitelma tulee uudistumaan. Jatkossa tutkimuksissa voisi vielä tarkemmin paneutua opiskelijoiden ajatuksiin siitä, mikä heitä on vienyt eteenpäin. Näin voitaisiin kohdentaa resursseja vielä tehokkaammin oikeisiin asioihin.

Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että valmentava koulutus tasoittaa psyykkisen kuntonsa vuoksi muuten eriarvoiseen asemaan joutuvien nuorten aikuisten polkua kohti koulutuksellista tasa-arvoa.

”Tervetuloa elämään!

Näet ettei se ole helppoa.

Mutta minulla menee hyvin.

Tervetuloa unelmaani

se pysyy rinnallani.”

LÄHTEET

Aaltonen, T. & Leimumäki, A. 2010. Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere. Vastapaino. 119-152.

Becker-Weidman, A. 2008. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia: teoria. Teoksessa Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Becker-Weidman, A. & Shell, D. (toim.) 37-76. Tampere. PT-kustannus.

Elect-projekti. 2013. Mielenterveyskuntoutujien Eurooppalaiset oppimisyhteisöt. Viitattu 17.11.2013. <http://www.elect-project.eu/su/index.html>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.

Eduskunta 2013. Asiakirjat. Kirjallinen kysymys 1093/2010vp. Viitattu 16.11.2013. http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_1093_2010_p.shtml

Grove, B., Secker, J. & Seebom, P. (Edited by). 2005. New thinking about mental health and employment. Book review. Journal of Occupational Psychology, Employment and Disability. Vol 10, No 2, 2008.

Heikkinen H. L. T. 2010. Narratiivinen tutkimus –todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä. PS-Kustannus. 143-159.

Heikkinen-Peltonen, R.; Innamaa, M. & Virta, M. 2010. Mieli ja terveys. 1.-3. painos. Helsinki. Edita Prima.

Hietaharju, P. & Nuutila, M. 2010. Käytännön mielenterveystyö. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirvonen, S., Pelkonen, E. & Uitto, R. 2004. Vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Selvitys 2004. Helsinki. Opetushallitus.

Hyvärinen, M. 2010. Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere. Vastapaino. 90-118.

Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä. PS-Kustannus. 160-178.

Jauhiainen, R., 2005. Jokeri- portaalin www-sivut. Viitattu 12.10.2013. <http://www.amiedu.net/jokeri/oppiminen/mielenterveys.htm>.

Jokinen, H. (2011). ”Näkis millaisii erilaisii koulupaikkoi on”. Nuorten kokemuksia Turun ammatti-instituutin valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Juhila, K. 1999. Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssi analyysi liikkeessä. Tampere. Vastapaino. 201-231.

Kangas, U. 2004. Mielenterveyskuntoutujien kokemuksia valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro Gradu –tutkielma.

Kaukiainen, A. & Salmivalli, C. 2009. Kiva koulu: Vanhempien opas. Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön -julkaisusarja, 5. Helsinki: Opetusministeriö.

Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. WSOY. Juva.

Kettunen, R.; Kähäri-Wiik, K.; Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2003. Kuntoutumisen mahdollisuudet. 1.-2. painos. Porvoo; WS Bookwell Oy.

Niemi, H., Ojala, J. & Rajala, J. 2009. Näkemyksiä mielenterveyskuntoutujien työhön ja opintoihin ohjaavan koulutuksen vaikutuksista. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma.

Opetushallitus 2000. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntotuttava opetus ja ohjaus ammatillisessa koulutuksessa. Opetussuunnitelman perusteet 2000. Opetushallituksen määräys 42/011/2000. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallitus, 2010. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opetussuunnitelman perusteet. Määräys 9/011/2010.

Opetushallitus 2013. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit. Viitattu 16.11.2013. <http://vos.uta.fi/rap/ptr/k12/p02k7yo.html>

Perttula, J. 2011. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus. 115-162.

Päivänsalo, P. & Miettinen, K. 2003. Selvitys vammaisten opiskelijoiden valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta kevätlukukaudella 2003. Opetushallitus.

Rajavaara, M. 1999. Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa Eräsaari, R., Lindqvist, T. Mäntysaari, M. ja Rajavaara, M. (Toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki. Gaudeamus. 31-53.

Repo, H. & Rosenberg, M. (2012). Opiskelijan kokemuksia valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Opinnäytetyö. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Sataedu 2012. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opetussuunnitelma. Sataedu, Satakunnan koulutuskuntayhtymä.

Siekinen, K. 2001. Syvähaastattelu. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä. PS-Kustannus. 43-58.

Suomen Mielenterveysseura 2013. e-mielenterveys.fi Viitattu 29.9.2013. <http://www.e-mielenterveys.fi/mielenterveyden-hairiot/toipuminen/>

Säntti, J. 2004. Elämäntarinoiden tuottaminen ja tulkitseminen teoksessa: Kansanen, P ja Uusikylä, K. (toim.) Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. PS-Kustannus. 179-200.

Tuloverolaki 30.12.1992/1535, 92§.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa: Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Ketola, J. (toim.). 29-76. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Tuovinen, K. 2009. ”Pääsis niinku takasin elämään kiinni...” Opiskelu ja motivaatio mielenterveyskuntoutujien valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro Gradu – tutkielma.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. Viitattu 5.5.2013. <http://www.tenk.fi/ohjeet-ja-julkaisut>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa”. Helsinki. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2012. TEM-raportteja 8/2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Raportti 15.3.2012.

Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä. PS-Kustannus. 100-112.

Veijalainen, S. 2007. Mielenterveyskuntoutujille suunnatun valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tuloksellisuus opiskelijoiden kokemana. Tampereen yliopisto. Psykologian laitos. Pro Gradu -tutkielma.

Viitanen, J. 2004. Opinnoilla eteenpäin. Nuorten aikuisten mielenterveyskuntoutujien käsityksiä aikuisuudesta ja kokemuksia yksilöllisestä ohjauksesta valmentavassa koulutuksessa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteenlaitos. Pro Gradu -tutkielma.

Vilkkumaa, I. 1999. Kuntoutuksen tuloksellisuus. Teoksessa Eräsaari, R., Lindqvist, T. Mäntysaari, M. ja Rajavaara, M. (Toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki. Gaudeamus. 71-89.

Virnes, E. 2013. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavien ja valmentavien koulutusten selkiyttäminen. http://www.oph.fi/download/152695_Valmistavien_ja_valmentavien_koulutusten_kehittaminen_29_10_2013_Elise_Virn.pdf. viitattu 18.11.2013. Opetus ja kulttuuriministeriö.

Harjavalta 17.5.2013

Hei!

Olet opiskellut Harjavallassa tai Nakkilassa valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa eli ”valkku” tai ”miku” koulutuksessa. Teen opinnäytetyötä valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen vaikutuksista sen suorittaneisiin opiskelijoihin. Itse olen työskennellyt koulutuksessa opettajana ja työskentelen edelleenkin. Opinnäytetyö liittyy sosionomi (yamk) opintoihini.

Toivon, että sinulla olisi aikaa vastata kyselyyni, jotta saamme tietoa opiskelijoiden jatko-opinnoista ja kaikesta siitä, mitä teille on tapahtunut valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen jälkeen. Antamasi tieto olisi hyvin tärkeä, jotta voisimme kehittää koulutusta vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin.

Tämä pyyntö tutkimukseen osallistumisesta on lähetetty jokaiselle opiskelijalle, joka on aloittanut koulutuksen Harjavallassa vuosina 2006-2011. Tutkimuksen kannalta olisi hyvin tärkeää, että saisimme jokaiselta opiskelijalta nämä tiedot. Vastauslomakkeen yläalaidassa on numerosarja, jonka avulla saan tietää, ketkä eivät ole vielä vastanneet kyselyyn. Vaikka yläalaidan numerosarja kertookin minulle, kuka on vastannut kyselyyn ja kuka ei, niin tiedot käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eikä kenenkään opiskelijan henkilöllisyys tule valmiissa tutkimuksessa esiin. Numerosarja on tärkeä myös siksi, että en turhaan yritä tavoitella opiskelijoita, jotka ovat kyselyyn jo vastanneet. Yritän tavoitella opiskelijoita postin, puhelimen ja facebookin kautta. Yhteystietosi olen saanut koulumme arkistosta. Tutkimuksessa noudatetaan tutkimuskäytäntöihin liittyvää yleistä eettistä ohjeistoa. Kun tutkimus on valmis, kaikki vastauslomakkeet ja niihin liittyvät tiedot tuhotaan.

Voit postittaa kyselylomakkeen minulle mukana olevassa kirjekuoressa. Postimerkkiä et tarvitse. Odottelen lomakkeita 31.5.2013 mennessä. Jos sinulla on kysyttävää aiheesta, ole rohkeasti yhteydessä minuun!

Kesäisin terveisin,

Taina Malmivuori

040-1994 164

taina.malmivuori@sataedu.fi

Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus -kysely

Vastaajan sukupuoli

- Nainen
- Mies

Vastaajan ikä _____

Oletko opiskellut valkku/miku-koulutuksen jälkeen jotain?

(voit rastittaa useamman kohdan)

- Kyllä, olen suorittanut ammatillisen tutkinnon. Minkä? _____
- Suoritan parhaillaan ammatillista tutkintoa. Mitä? _____
- Aloitin ammatilliset opinnot, mutta ne keskeytyvät
- Olen suorittanut lyhyemmän kurssin (ei ammattitutkinto)
- En ole opiskellut ollenkaan
- Muu, mikä? _____

Oletko ollut valkku/miku-koulutuksen jälkeen työssä?

(voit rastittaa useamman kohdan)

- Olen tällä hetkellä kokoaikatyössä.
Missä? _____
- Olen tällä hetkellä osa-aikaisesti/satunnaisesti työssä.
Missä? _____
- Olen ollut koulutuksen jälkeen jonkin verran työssä, mutta en ole juuri nyt.
Kuinka kauan? _____
- Olen työttömänä työnhakijana TE-toimistossa
- Työskentelen työpajalla / työkeskuksessa
- Olen kuntoutuksessa / päivätoiminnassa
- Jossain muualla, missä? _____

Kun opiskelit valkku/miku-koulutuksessa, mistä silloin sait tuloja?

- Kuntoutusraha
- Kuntoutustuki (määräaikainen eläke)
- Pysyvä eläke
- Opintotuki
- En tiedä
- Muu, mikä? _____

Mistä saat tuloja tällä hetkellä?

- Kuntoutusraha
- Kuntoutustuki (määräaikainen eläke)
- Pysyvä eläke
- Opintotuki
- Työstä saatu palkka
- Työttömyyskorvaus
- äitiys/isyys/vanhempainraha
- Toimeentulotuki
- En tiedä
- Muu, mikä? _____

Mitä muuta koulutuksen jälkeen elämässäsi on tapahtunut?

Saako sinuun olla yhteydessä tarkempaa haastattelua varten?

- Ei
- Kyllä. Puhelin tai sähköposti, josta sinut tavoittaa: _____